

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Život Heřmana Kryštofa Russworma v české historické literatuře a beletrii

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Bohumil Pleskač**
Vedoucí práce: PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bohumil Pleskač**
Osobní číslo: **P12001008**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Život Heřmana Kryštofa Russworma v české historické literatuře a beletrii**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student vytvoří přehledný vývoj názorů na osobu H. K. Russworma od doby jeho současníků (pamětníků) po historické črty a studie z 19. a 20. století. Na základě dostupných pramenů archivních i vydaných srovná válečnickův veřejný i soukromý život s výsledky bádání, zveřejňovanými v historické české i cizojazyčné literatuře i v české beletrii od 19. století.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pařout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2014

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

Archivy:

Archiv Národního muzea Praha
Österreichisches Staatsarchiv Wien, Abteilung Haus-, Hof- und Staatsarchiv,
fond Böhmen, Kart. 3, Fasz. 3, (1600-1615)
Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha
Národní archiv Praha

Prameny vydané:

Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach
(1598-1667), 6. (Tagzettel 1655-1660), Wien, 2010
Documenta Bohemica bellum tricennale illustrantia. I-VIII., Praha, 1971-1981
Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra RČS 2, (1590-1617), Praha,
1938
Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. IX. (1595-1599), Praha, 1897
ZEDLER, Heinrich Johan, Ruwurm, Roworm, Hermann von, in: Grosses
vollständiges universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste. Leipzig, 1749,
sl. 1975-1976

Literatura:

BERTHOLD, W. F., Herm. v. Rowurm in: FRIEDRICH VON RAUMER,
Wilhelm, MAURENBRECHER, Heinrich Riehl. Historisches Taschenbuch 9,
2012, s. 1-142
JANÁČEK, Josef. Rudolf II. a jeho doba, Praha, 1987
KOLDINSKÁ, Marie, Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic, cesta intelektuála
k popravišti, Praha, 2004
KROFTA, Kamil, Konec Russwormův, Lumír, Praha 1910 až 1911, s. 13-23
MIKOVEC, Ferdinand Břetislav, Život a smrt Hermana Kristofa
z Ruesswurma, Lumír, Praha 1861, s. 11-15
SVÁTEK, Josef, Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604, Lumír,
Praha 1884, s. 282-314
Vojenské dějiny Československa 2, (1526-1918), Praha, 1986
VOREL, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české VII (1526-1618), Praha, 2005

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Chtěl bych poděkovat PhDr. Milanu Svobodovi, PhD., za vedení mé bakalářské práce, cenné rady, trpělivost a odborný dohled. Jemu též děkuji za pomoc při gramatické kontrole práce.

Dále bych chtěl poděkovat své rodinně a hlavně otci za podporu a možnost studovat na vysoké škole.

Anotace

Cílem mé bakalářské práce je jednak vytvořit přehledný vývoj názorů na osobnost Heřmana Kryštofa Russworma od doby jeho současníků (pamětníků) po historické črty a studie z 19. a 20. století, jednak na základě pramenů archivních i vydaných dostupných v České republice srovnat válečníkův veřejný i soukromý život s výsledky bádání, zveřejňovanými v historické české i cizojazyčné literatuře i v české beletrii od 19. století.

Klíčová slova

Russworm, Ruesswurm, Roßwurm, Rußwormb, patnáctiletá válka, vojevůdce, Rudolf II., François Bassompierre, František Belgioioso, Filip Lang, Adolf ze Schwarzenbergu, Praha

Summary

The aim of my bachelor thesis was to create an overview of opinions of Hermann Christopher Russworm's personality from his lifetime until 19th and 20th century when several historical acts and studies were published. This work is based on archival resources published and available in Czech Republic. Based on these resources warrior's work and personal life were compared with data published in Czech and foreign literature from 19th century.

Key words

Russworm, Ruesswurm, Roßwurm, Rußwormb, Fifteen years war, commander, Rudolf II., François Bassompierre, Franz Belgioioso, Filip Lang, Adolf von Schwarzenberg, Prague

Obsah

Anotace.....	2
Klíčová slova.....	2
Summary.....	2
Key words	2
Obsah.....	3
1. Úvod	5
1.1. Zhodnocení pramenů a literatury	6
2. Heřman Kryštof Russworm	8
2.1. Zvěsti spojené se smrtí H. K. Russworma	20
2.2. Současníci o H. K. Russwormovi	22
2.2.1. Paměti Françoise Bassompiera	22
2.2.2. Příběhy Jindřicha Hýzrleho z Chodů	24
2.2.3. Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602–1633	25
3. Erb Heřmana Kryštofa Russworma	26
4. Horoskop Heřmana Kryštofa Russworma	26
5. Soudní proces s Heřmanem Kryštofem Russwormem	27
5.1. Smrt hraběte Hannibala Schönburgu z Nantheuilu	27
5.2. Kriminální situace v Praze za doby vlády Rudolfa II.	29
5.3. Porovnání výpovědí Heřmana Kryštofa Russworma a italské strany o zavraždění Františka Belgioiosa	30
6. Pohled na osobnost Heřmana Kryštofa Russworma v české literatuře a beletrii	33
6.1. Ferdinand Břetislav Mikovec, Život a smrt Hermana Kristofa z Ruesswurma (1861)	33
6.2. K. Sabina Osudná kniha: Tři prózy z doby reformace, (1866) 2013	36
6.3. Josef Jiří Stankovský, Dobrodruzi. Historický román, Praha, 1880	38

6.4. Antonín Rezek, Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské, Praha, 1880	40
6.5. Kamil Krofta, Konec Russwormův, Pražský obraz 1605, Praha, 1910	42
6.6. Miloš Václav Kratochvíl, Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu, Praha 1941	43
6.7. Vladimír Šindelář, Velká kniha o soubojích a duelantech, Praha, 2004.....	48
6.8. Toufar Pavel, Intrikáni v české historii, Praha, 2005	50
7. Obraz Heřmana Kryštofa Russworma ve filmu a divadle.....	53
7.1. Bílá místa III. Prchlivý rváč a výtržník, Praha, 17 min, 2009.....	54
7.2. Jiří Karásek ze Lvovic, Král Rudolf, 1915	55
Závěr.....	57
Seznam použité literatury	61
Prameny archivní:	61
Prameny:	61
Bibliografie:	65
Divadelní a filmové zdroje:.....	67
Elektronické zdroje:	67
Seznam příloh.....	68

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce se stal život Heřmana Kryštofa Russworma v české historické literatuře a beletrii. S jeho osobou jsem se setkal při výuce novověkých dějin, kdy nám byla doporučena kniha *Osamělý rváč* od M. V. Kratochvíla jako zajímavé beletristické zpracování doby tureckých válek z vlády Rudolfa II. Po přečtení knihy mě životní osud Russworma mnohem více zaujal. Po zjištění, že se Russwormovi a jeho životu v soudobém bádání nikdo nevěnoval z pohledu historie jako vědy, jsem se rozhodl zpracovat jeho obraz na české literární scéně spolu s bližším pochopením jeho životního příběhu.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zmapovat pojetí života H. K. Russworma v české literatuře. Dílčím cílem bylo zjistit, jak postupovali a odkud čerpali autoři, kteří se jeho osobou zabývali. Důležitým bodem bylo také odlišit, kdy se autoři ponořují do beletristického zpracování, fabulace a kdy se drží historických reálií.

Heřman Kryštof Russworm byl vojevůdcem v období dlouhé turecké, tzv. Patnáctileté války. Bojoval na habsburské straně. Jeho hlavní vojenské působení v Uhrách spadá do období let 1595–1604. V tomto období se častokrát vyznamenal jako velitel a stratég. Jeho osobní život je však lemován mnoha incidenty a aférami. Osudným se mu stal až konflikt s Františkem Belgioiosem z 24. července 1605, za který byl 29. listopadu 1605 popraven. Pohřben byl v kostele Panny Marie Sněžné v Praze.

Ve své práci jsem se věnoval především českým autorům publikujícím od 19. století. Jmenovitě to byli: Ferdinand Břetislav Mikovec, Karel Sabina, Josef Jiří Stankovský, Josef Svátek, Antonín Rezek a Kamil Krofta. Dále jsem pokračoval románem Miloše Václava Kratochvíla, knihou Vladimíra Šindeláře a prací Pavla Toufara. Tyto autory jsem doplňoval, porovnával se zprávami, informacemi z kronik a deníků, které se vztahovaly k osobě H. K. Russworma. Tyto texty jsem porovnával a doplňoval německy psanými pracemi, které se také zabývaly Russwormem. Jejich autory byli: Friedrich Wilhelm Barthold, F. Hurter, Wilhelm Edler von Janko, Ferdinand Khevenhüller, Hieronymus Ortelius, Albert Stauffer a Johann Heinrich Zedler. Z dalších zahraničních zdrojů je také důležité zmínit paměti Françoise Bassompiera, jenž byl Russwormovým společníkem nejen při vojenském tažení, ale i v Praze roku 1604.

1.1. Zhodnocení pramenů a literatury

V této kapitole krátce shrnu prameny a literaturu k tématu osobnosti H. K. Russworna. Budu se zabývat hlavně českou produkcí. Tuto kapitolu koncipuji vymezením zdrojů, ve kterých se o H. K. Russwormovi nenacházejí žádné informace. Tato kapitola by měla napomoci v budoucím bádání.

Mé první kroky v hledání informací ohledně Russwormovy osoby vedly k pozůstalosti Miloše Václava Kratochvíla. Bohužel, Kratochvíl nemá v České republice oficiálně uloženou pozůstalost, nepodařilo se mi kontaktovat ani jeho příbuzné. Dalším cílem byly Národní archiv a Archiv Národního muzea. V Národním archivu jsem se zaměřil na genealogické sbírky Gottfrieda Daniela Wuntschwitze¹, různé, inv. č. 240. Dále na genealogické inventáře: Dobřenský inv. č. 192, Jakubička inv. č. 194, Vojtěch Král z Dobré Vody inv. č. 196, Vašák inv. č. 200, Voříšek inv. č. 201, Schuman inv. č. 198, Ubelli, inv. č. 199. V těchto sbírkách a inventářích se bohužel nenacházel žádný odkaz na H. K. Russworma. Při bádání v Deskách zemských jsem také nic nenašel. Po prozkoumání Staré manipulace jsem našel pouze odkaz na jakousi Rossalii Alžbětu roz. Russwormovou (1653–1655).² Jednalo se o jisté pohledávky, též časově nepatřily do období života H. K. Russworna. Genealogické sbírky v Archivu Národního muzea přinesly stejný výsledek. V žádné ze sbírek se nenacházely hledané informace či odkazy. Po tomto neúspěšném hledání jsem se přeorientoval na obecné publikace zabývající se dobou Rudolfa II. eventuálně šlechtou či vojenským konfliktem s Turky.

V edici *Turci v Uhorsku*³ se nenachází jméno H. K. Russworna. Jsou zde vypsány vojenské akce, kterých se Russworm účastnil, ale jeho jméno chybí. V publikaci a edici *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*⁴ se též neobjevuje žádná zmínka o Russwormovi. Monografie se však zabývá seznamy lidí, kteří sloužili na dvoře Rudolfa II. v letech 1576, 1582, 1584, 1589, 1601, 1612. Je možné, že Russworm nebyl evidován v těchto seznamech. Jeho jméno by mohlo být uvedeno v Dvorních výplatních knihách Hofzahltamsbücher v Hofkammerarchiv ve Vídni. V Deníku Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku

¹ Národní archiv Praha. Sbírká genealogicko-heraldická Wunschwitzova. č. fondu 98, inv. č. 1207, Sbírká Wünschwitz (1480) 1678-1741 (1936) Inventář; Pro srovnání WOITSCHOVÁ, Klára. *Gottfried Daniel Wunschwitz. Sběratel, heraldik a genealog.* Praha: Národní archiv, 2011. ISBN 978-80-86712-90-1

² Národní archiv Praha. K 172., inv. č. K 73/1. Rossalie Alžběta v Kerpen roz. Russwormová, pohledávky 1653-1655, 1653.

³ *Turci v Uhorsku. Časť 1, Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen od tragickej bitky pri Moháči až do Bratislavského snemu.* 1. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005. ISBN 80-89222-00-5 ; *Turci v Uhorsku, Časť 2, Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen a protihabsburských povstání od snemu v roku 1608 do satmárskeho mieru.* Vyd. 1. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2006. ISBN 80-89222-10-2.

⁴ HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava. *Der Hof Kaiser Rudolfs II.: eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612.* 1. Aufl. Praha: Artefactum, 2002. ISBN 80-902279-7-X.

1605⁵ se také o Russwormovi nic nenalézá. V dalším článku Miroslava Žitného⁶ se Russwormovo jméno neobjevuje. Článek se věnuje bitvě u Keresztes, 1596 kde měl být Russworm přítomen jako jeden z velitelů.⁷ V publikaci Vítězslava Prchala⁸ se též nenachází žádná zmínka ohledně Russworma. Kniha se primárně zaměřuje na české aristokraty a jejich životní osudy.

Z výsledků předchozího bádání můžeme vyvodit, že informace spojené s H. K. Russwormem budou uloženy ve Vídeňském archivu. Russworm pravděpodobně nebyl veden v české správě a evidenci. V seznamu literatury a pramenů proto uvádím sbírky, ve kterých by se měly nacházet další zprávy. Na příkladech odborné literatury jsem se pokusil ukázat opomíjení Russworma odborníky pravděpodobně z důvodu uložení zpráv v zahraničních archivech, nebo z rozhodnutí autora o jeho malém významu pro dané téma.

⁵ ŽITNÝ, Miroslav. Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605. In: *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, s. 187–262.

⁶ ŽITNÝ, Miroslav. Keresztes 1596. Vytváření obrazu prohrané bitvy s Turky a její druhý život. *Český časopis historický* [online]. 2013, roč. 111, č. 1, s. 31–65. ISSN 0862-6111. Dostupné z: http://www.hiu.cas.cz/cs/download/casopisy-elektronicky-na-web/2013/cch_1_2013.pdf

⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 14

⁸ PRCHAL, Vítězslav (ed.). *Mezi Martem a Memorií: prameny osobní povahy k vojenským dějinám 16.-19. století*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011. ISBN 978-80-7415-047-0. V monografii PRCHAL, Vítězslav, *Společenstvo hrdinů. Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*. Vyd. 1. Praha. NLN, 2015. ISBN 978-80-7422-279-5, se autor o Russwormovi vůbec nezmiňuje.

2. Heřman Kryštof Russworm

Heřman Kryštof Russworm⁹ (též zmiňován jako Roßwurm¹⁰, Roßwurmb¹¹, Ruesswurm¹², Rusworm¹³, Rußwurm¹⁴, Rozvurm¹⁵, Rosswurm¹⁶, Ruszwurm¹⁷) byl hrabě, císařský polní maršál a tajný rada¹⁸ v období dlouhé turecké války ve službách Rudolfa II.

Heřman Kryštof Russworm se narodil v srpnu 1565. Místo jeho narození je však nejisté. Rod Russwormů se objevuje v obci Hellingen v Durynsku. Zde vlastnila rodina Russwormů vodní hrad. V obci Frauenbreitungen však nalézáme dům, který se odkazuje na šlechtický rod Russwormů, jejich historii a na samotného H. K. Russworma (dnes

⁹ REZEK, Antonín. Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfínské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 1., s. 75–79.

¹⁰ FRIEDRICH VON RAUMER, WILHELM HEINRICH RIEHL, WILHELM MAURENBRECHER. *Historisches Taschenbuch: Band 9* [online]. 1838.

Dostupné z: <https://play.google.com/store/books/details?id=ldQKAQAIAAJ&rdid=book-ldQKAQAIAIAAJ&rdot=1>; ZEDLER Johann Heinrich. *Rußwurm, Roßwurm, Hermann von*, in: *Johann Heinrich Zedlers Grosses vollständiges Universallexicon aller Wissenschaften und Künste* [online]. 1731. Dostupné z: [http://www.zedler-](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1)

[lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1); SCHREGER, Odilo. *Odilo Schregers nützliche Zeitanwendung, oder Auszug der merkwürdigsten Sachen : in vier Theile abgetheilet; I. Die Merkwürdigkeiten von den Menschen; II. von den unvernünftigen Thieren; III. von vermischten Sachen; IV. von unterschiedlichen Künsten*. Augsburg: Rieger, 1791.

¹¹ KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaftte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern*. V. [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: [urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2](http://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2)

¹² MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a pouční* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861>; SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5.

¹³ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a pouční* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>

¹⁴ ZEDLER Johann Heinrich. *Rußwurm, Roßwurm, Hermann von*, in: *Johann Heinrich Zedlers Grosses vollständiges Universallexicon aller Wissenschaften und Künste* [online]. 1731. Dostupné z: [http://www.zedler-](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1)

[lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateifformat=1); SCHREGER, Odilo. *Odilo Schregers nützliche Zeitanwendung, oder Auszug der merkwürdigsten Sachen : in vier Theile abgetheilet; I. Die Merkwürdigkeiten von den Menschen; II. von den unvernünftigen Thieren; III. von vermischten Sachen; IV. von unterschiedlichen Künsten*. Augsburg: Rieger, 1791. s. 71

¹⁵ PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj a Eduard PETRŮ, ed. *O válce turecké a jiné příběhy: [Výbor z Diadochu]*. Praha: Odeon, 1982

¹⁶ SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a pouční* [online]. 1884, roč. 12., č. 18., s. 282–285. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png>

¹⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a pouční* [online]. 1861, roč. 11., č. 5., s. 106–111. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 108 Na pamětní desce v kapli sv. Jana pod Skalou nalezneme jméno Ruszwurm.

¹⁸ JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210, zde s. 32; ŽEROTÍNA, Karel. *Z korespondence*. Praha: Odeon, 1982. s. 138–141 je Russworm zmíněn též jako tajný rada Rudolfa II.

najdeme dům v obci Breitung/Werra, Amtsstraße 27).¹⁹ Jeho rodiči byli Heinrich Russworm mladší a Dorothea z Buchenau. H. K. Russworm se narodil do protestantské rodiny, později konvertoval ke katolictví.²⁰ O mládí H. K. Russworma mnoho nevíme; ani jeden z předchozích německých či českých badatelů se o něm nezmiňuje,²¹ je však jisté, že získal základy vzdělání důležitého pro kavalíra své doby.²² Poprvé se o Russwormovi dovídáme v souvislosti s jeho vojenskou kariérou v roce 1585, kdy sloužil ve vojsku hraběte Adolfa z Möersu, kde se proslavil při dobývání města Neuß nad Rýnem. Byl jedním z prvních vojáků, kteří se dostali do města, a dopustil se výtržností, za které měl být stíhán. V době po dobytí Neuss ho v Kolíně nad Rýnem potkal Adolf ze Schwarzenbergu. Mladý Russworm musel udělat na Schwarzenberga velký dojem.²³ Zde se také poprvé setkali tito dva budoucí rivalové. Následující období sloužil H. K. Russworm ve vojsku lotrinského vévody, kde se setkával se Schwarzenbergem. Russworm byl v pluku hraběte Jana Reicharda ze Schöneburku.²⁴ V lotrinském vojsku se pak Russworm dostal pod velení Christophera Bassompiera.²⁵ Ve službě Christophera Bassompiera se Russworm dopustil dalších dvou incidentů. Prvním je vražda poručíka Petoncourta²⁶ a druhým aféra na zámku Blancmenil. Zde měl Russworm znásilnit šlechtičnu, za což byl později zatčen v městě Amiens a odsouzen Christopherem Bassompierrem k trestu smrti. Ve vazbě získal přímluvce pro udělení milosti a uprchl do Nizozemí. Zde se znovu snažil dostat se do pluku Adolfa ze Schwarzenbergu na pozici podplukovníka, což se mu nepodařilo,²⁷ a

¹⁹ Historie. *Rußwurmsches Herrenhaus* [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.russworm.net/historie/>

²⁰ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 14

²¹ *Jedná se o práce F. B. Mikovce, A. Rezka, M. V. Kratochvíla.*

²² Informace o vzdělání šlechtice tohoto období např. HOLÝ, Martin. *Zrození renesančního kavalíra*. Praha: Historický ústav AV ČR, v.v.i, 2010. ISBN 978-80-7286-168.

²³ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 12

²⁴ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 13

²⁵ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, ed. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 92-93; Pro srovnání SVÁTEK, Josef. Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky. *Světobzor* [online]. 1869, roč. III., s. č. 30, s. 247, č. 32, s. 259–262, č. 34, s. 274–275, č. 36, s. 291–293, č. 37, s. 299, č. 38, s. 306–307, č. 39, s. 315–316, č. 40, s. 324–326, č. 41, s. 331, č. 43, s. 346–347, č. 44, s. 354. Dostupné z: <http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae81bb20-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

²⁶ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 14

²⁷ Russworm se přihlásil o místo pozdě, Adolf ze Schwarzenbergu dal přednost jinému veliteli. Více v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s.

následně získal hodnost hejtmana v pluku Kurze Senstenova.²⁸ Na tomto bojišti se také setkal s Barbianem Belgioiosem a Geiorgem Bastou.²⁹ Toto místo však opustil a roku 1585 získal titul podplukovníka ve službách Karla Rakouského z Burgau.³⁰

Na uherském bojišti se Russworm brzy vyznamenal coby voják a velitel, avšak také se o něm mluvilo v souvislosti s karbanem, alkoholem a nevěstkami. Často přispíval katolickým klášterům značnými částkami peněz z dobytých vítězství. Z roku 1595 pochází významná písemná památka z Russwormova života. Jedná se o autograf, který H. K. Russworm zanechal v památníku hrabat z Fürstenberka. Text zní: „Windt vntd Regen Ist mihr offt zu kegen, Das mus ich lasen vber gahn, Das weter will seyn willen han.“ Přeloženo: Vítr a déšť se mi často mísí, musím to nechat přejít, počasí bude svou vůli mít.³¹

Do roku 1595 nemáme konkrétní zprávy o vojenském působení H. K. Russworma na uherské frontě. Objevuje se však sdělení, ve kterém figuruje jméno Rosburm, a to v souvislosti s dobytím Ostřihomi.³² V následných vojenských operacích u Pápy v roce 1596 byl Russworm raněn.³³ Dne 3. září 1596 se podařilo císařským vojskům dobýt pevnost Hatván. V tomto obléhání se vyznamenaly Russwormovy jednotky a Viléma Trčky z Lípy.³⁴ Odtud pokračoval Russworm na bojiště v Keresztesu. Dne 23. října 1596 podnikl Russworm útok, který vedl k vytačení nepřitele. V následujících střetech získala císařská strana navrch. Po prohraných bojích se turecké vojsko rozpadlo do menších

²⁸ Bohužel ze studie Mikovce nevíme, o koho se jedná konkrétně. Mohl se jednat o Jacoba Kurze von Senfftenau (1553-1594), zastával post Rady Rudolfa II. v pozdějších letech.

²⁹ Více v JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210, zde s. 36 Barbiano Belgioioso byl jedním z členů rozvětvené rodiny. Podle Janka se Russworm snažil získat si přízeň obou velitelů.

³⁰ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 13; BENEDIKT, Heinrich. *Neue Deutsche Biographie, Band 3: Bürklein - Ditmar* [online]. Berlin: Duncker, Humbolt, 1957. ISBN 3-428-00184-2. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:12-bsb00016319-3, s. 44, Karel z Burgau (Karel Rakouský) zastával funkci vojenského velitele v Nizozemí.

³¹ Cituje MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 181, ovšem bez uvedení majitele a současného uložení památníku.

³² Více PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj a Eduard PETRŮ, ed. *O válce turecké a jiné příběhy: [Výbor z Diadochu]*. Praha: Odeon, 1982, s. 295, zde je jméno Rosburm zmíněno v souvislosti s dobytím Ostřihomi. Z Diadochu nevyplývá, jestli se jedná o H. K. Russworma, nebo jeho příbuzného.

³³ REZEK, Antonín. Russworm a Belgioioso. Skizza z doby Rudolfínské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 2., s. 238–244.

³⁴ Popis dobytí v díle PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj a Eduard PETRŮ, ed. *O válce turecké a jiné příběhy: [Výbor z Diadochu]*. Praha: Odeon, 1982, s. 347. Russworm se zde vyznamenal při zteči na hradby a následném plnění města.

jednotek a začalo ustupovat. Vojáci císařské strany, kteří se při pronásledování nepřítele dostali do tureckého ležení, začali rabovat. To umožnilo Turkům znovu se přeskupit a zaútočit na nic netušící rabující vojáky. Výsledkem bylo, že Turci dokázali obrátit téměř prohranou bitvu ve svůj prospěch.³⁵ V tomto roce obdržel Russworm novou vojenskou hodnost. Z velitele pěchoty se dostal na post velitele jízdy.³⁶

Následně se prameny zmiňují o Russwormovi při návštěvě Prahy, kde získal od císaře Rudolfa II. plukovník patent. Po obdržení listu 29. července 1598 naverboval 4 000 mužů a přes Vídeň se vracel na bojiště v Uhrách k vojsku Adolfa ze Schwarzenbergu. V nadcházející výpravě se Russworm ohradil proti Schwarzenbergovi a jeho způsobu velení. Vytykal mu a velitelskému štábu, že jejich postup není rozhodný a dává Turkům čas k přípravě. Russworm byl odsouzen k trestu vězení, jehož důvodem bylo, že přímo vystoupil proti Schwarzenbergovi. Vězněn byl v Ostríhomi, poté Komárně a Rábu. Po propuštění se vydal do Prahy, kde připravil obžalobu proti Schwarzenbergovi. V Praze se Russworm dopustil dalšího incidentu. V souboji zranil šlechtice z rodu Vchynských (jednalo se pravděpodobně o Jana z Vchynic).³⁷ Dne 17. ledna 1599 Schwarzenberg odpověděl na Russwormova obvinění žalobou. Russwormovi bylo přikázáno, aby neopouštěl Prahu, dokud se spor nevyřeší. Dne 27. března bylo Russwormovi umožněno, aby se hájil u soudu, který se měl odehrát ve Vídni. Obě strany sbíraly podklady pro nadcházející soudní proces.³⁸ Russworm byl žalován pro svou špatnou pověst a za incidenty, kterých se dopustil. Schwarzenberg byl Russwormem viněn ze špatného vedení války a nerozhodné strategie. Samotný soudní proces se nekonal, protože Schwarzenberg byl při nepokojích v Pápě 16. července 1600 zavražděn.³⁹

³⁵ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 14

³⁶ Více v JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210, zde s. 41.

³⁷ ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 233.

³⁸ Schwarzenberg píše v žalobě o prvním setkání s Russwormem a jeho incidentech, které napáchal při svém působení ve Francii a Nizozemí. Russworm kritizoval Schwarzenberga za nerozhodné vedení války proti Turkům. Stěžoval si také na špatné podmínky ve vězení, což však Schwarzenberg popřel a vylíčil situaci tak, že se Russworm ve vězení chová prostopášně. Další informace v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 2., s. 36–40. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 36 – 37. Mikovec ve svém díle cituje jako pramen korespondenci finančnické rodiny Fuggerů.

³⁹ KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayser Ferdinandi des Andern.. V.* [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: [urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2](http://nbn:de:bvb:384-uba000179-2) Spalte 2253-2254, je smrt Adolfa Schwarzenberga vypsána jako významná událost. Dále v Moravský zemský archiv v Brně, fond G 10, inv. č. 545. Tomáš Pešina z Čechorodu: Moravský mars pro léta 1526-1632 (Libri II. caput VI), fol. 37. Je zde též popsána rebelie italských žoldněů a smrt Adolfa ze Schwarzenbergu.

Zajímavou etapou v Russwormově životě byla služba na dvoře Rudolfa II. Russworm měl být velitelem tělesné stráže Rudolfa II.⁴⁰ Na místo vrchního polního maršála se po smrti Schwarzenberga dostal Melchior z Redernu, ten však zemřel 20. září 1600.⁴¹ Na jeho místo nastoupil Emanuel Mercoeur.⁴² Z prosince roku 1600 se také zachovala zpráva o Russwormově působení na císařském dvoře. Russworm na hostině hodil číši po Karlovi z Žerotína. Důvodem tohoto incidentu bylo, že se Žerotín odmítl napít na císařovo zdraví. Sám Žerotín ve své korespondenci kde líčí tento konflikt nešťastně jakožto plánovanou akci, která měla napomoci očernit jeho jméno před císařem. Pokud by Žerotín reagoval na urážku soubojem, hrozilo mu také porušení zákazu soubojů, které vydal Rudolf II. Kromě toho zde byla možnost, že by byl zabit.⁴³ Nedlouho poté byl Žerotín nařčen z plánované vraždy Russworma. Toto obvinění se ukázalo jako prázdná pomluva.⁴⁴ Další Russwormovo vojenské působení začínalo roku 1601, kdy se na jaře objevil ve vojsku výše zmíněného maršála při tažení na Stoličný Bělehrad jakožto polní maršál. Toto tažení bylo pro kariéru H. K. Russworma jakožto vojenského velitele významným milníkem. V září téhož roku započala vojenská operace ke znovudobytí Stoličného Bělehradu, v níž Russwormova vojenská strategie rozhodla o výsledku obléhání ve prospěch císařské strany. Russwormovi a jeho vojákům se povedlo výpadem přes bažinu dostat se do nechráněné části města, čímž vytvořil zmatek v řadách obránců a napomohl tak prolomit hlavní obrannou linii.⁴⁵ **[Příloha 1]**

⁴⁰ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 340. Tato informace je dále rozpracována na s. 370–372, kde autor podává možné vysvětlení jeho působení na dvoře Rudolfa II. O působení Russworma psali také M. V. Kratochvíl a A. Rezek.

⁴¹ SVOBODA, Milan. *Redernové v Čechách: nalézání zapomenutých příběhů 16. a 17. věku*. Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011, s. 173. ISBN 978-80-7308-356-4. Další informace o povýšení Melchiora z Redernu do hodnosti polního maršála v: [ÖStA Wien, Abteilung „Kriegsarchiv“, Bestellungen, F1-850, kart. č. 5, fol. 591-680, zde č. 666, fol. 647-656].

⁴² KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern*. V. [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2, Spalte 2402. Zde se také nachází informace o působení Jindřicha Matyáše Thurna.

⁴³ KNOZ, Tomáš. *Karel starší ze Žerotína: don Quijote v labyrintu světa*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-956-0, s. 208. Karel starší ze Žerotína se tak dostal do nebezpečné situace, ze které nebylo úniku. Jeho politická i osobní situace se ztížila.

⁴⁴ Více informací k incidentu ZE ŽEROTÍNA, Karel. *Z korespondence*. Praha: Odeon, 1982, s. 134–141. Na s. 148, dopis č. 66, kde se nachází zpráva o dobytí Stoličného Bělehradu a další vojenské operace.

⁴⁵ ORTELIUS, Hieronymus. *Chronologia, oder historische Beschreibung aller Kriegsempörungen unnd Belagerungen der Statt und Vestungen auch Scharmützel und Schlachten so in Ober und Underungarn auch Sibenburgern mit dem Türcken von A. 1395 biss auff gegenwertige Zeit denckhwürtig geschehen...Bände 1-3, durch „Hieronymum Ortelium“,... Itzund aber von newem mit Fleiss corrigirt...* [online]. Nürnberg: J. Siebmacher, 1603. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10889541-1>, sekce 482, s. 504-505, je otištěna

mapa dobývání Stoličného Bělehradu. Zde je detailně zakreslen postup Russwormových jednotek (na mapě označení K). Další informace v již citovaném díle F. B. Mikovce. V knize KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské: jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I.*

Po dobytí města začaly obranné přípravy. Turci chtěli město získat zpět co nejdříve. Russworm byl společně s Jindřichem Matyášem Thurnem pověřen obranou města.

Dne 20. října 1601 se u Stoličného Bělehradu odehrála bitva mezi tureckým vojskem a armádou Emanuela Mercoeura. Výsledek střetu se nakonec otočil ve prospěch armády Emanuela Mercoeura.⁴⁶

Další Russwormovo vojenské působení na uherském bojišti pokračovalo 12. listopadu 1601 u města Kanisza. Russwormovi vojáci měli pomoci dobýt město obléhatelům vedeným Ferdinandem Štýrským. V jeho vojsku se nacházelo mnoho italských velitelů. Při jedné vojenské poradě Russworm kritizoval vedení boje proti Turkům a přímo obviňoval jednotlivé velitele z jejich chyb. Kvůli nadcházející zimě, povětrnostním podmínkám a rozpory ve vojsku bylo od obléhání upuštěno.⁴⁷ Při ústupu odcházející vojsko napadli Turci. Russworm se svými oddíly bránil ustupující armádu a zajistil jí tak odchod z bojiště bez dalších ztrát. Russwormovo jméno nacházíme také v korespondenci Matyáše a Rudolfa II. Habsburského. Matyáš popisoval problémy, které vznikly v hlavním vojenském táboře a souvisely s Russwormovým vystoupením proti italským velitelům.⁴⁸ Dne 19. února 1602 Emanuel Mercoeur zemřel. Hlavním velitelem pro nadcházející tažení se stal na jaře roku 1602 Russworm.⁴⁹ V červenci téhož roku se nacházel v Praze, kde

až po vydání obnoveného zřízení zemského [1526-1628]. Díl 2, Soudnictví. Právo dědické, poručenské a odúmrtné na statcích svobodných. Vojenství. Účastenství Moravy ve válkách tureckých. Styky Moravy se sousedními zeměmi. Brno: Zemský výbor Markrabství moravského, 1902, s. 357, je otištěna krátká zpráva o dobytí Stoličného Bělehradu.

⁴⁶ V bitvě se s Russwormem také nacházel Vavřinec z Brindisi. Ten pomohl křesťanskému vojsku k vítězství, viz MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 2., s. 36–40. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 39

⁴⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 2., s. 36–40. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 40; V díle: ORTELIUS, Hieronymus. *Chronologia, oder historische Beschreibung aller Kriegsempörungen unnd Belagerungen der Statt und Vestungen auch Scharmützel und Schlachten so in Ober und Underungarn auch Sibenbürgen mit dem Türcken von A. 1395 biss auff gegenwertige Zeit denckhwürtig geschehen...Bände 1-3, durch „Hieronymum Ortelium“,... Itzund aber von newem mit Fleiss corrigirt...* [online]. Nürnberg: J. Siebmacher, 1603. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10889541-1> sekce 528, s. 518-519 mapa obléhání Kaniže.

⁴⁸ Více v LÍVA, Václav, ed. *Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra RČS. v Praze. Díl 2, 1590-1617.* Prameny k československým dějinám vojenským; sv. 2. Praha: Kruh pro studium čs. dějin vojenských při Vědeckém ústavu vojenském, 1938, s. 239–240.

⁴⁹ KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské: jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského [1526-1628]. Díl 2, Soudnictví. Právo dědické, poručenské a odúmrtné na statcích svobodných. Vojenství. Účastenství Moravy ve válkách tureckých. Styky Moravy se sousedními zeměmi.* Brno: Zemský výbor Markrabství moravského, 1902, s. 358. O jeho povýšení psal také výše citovaný F. B. Mikovec.

pořádal hazardní hry.⁵⁰ Dne 29. září 1602 začala Russwormova vojska s obléháním Budína a Pešti.⁵¹ V říjnu téhož roku započal Russworm s vojenskou operací na odříznutí Pešti od Budína. To se mu podařilo a 6. října dobyl Pešť.⁵² Budín odolal snahám obléhatelů a 15. listopadu se odebrala vojska k přezimování do Ostřihomi. Pešť byla mezitím obležena Turky. Russworm pokračoval do Vídně, kde byl ze strany italských důstojníků v čele s Janem Jakubem Belgioiosem obviněn ze špatného vedení války.⁵³ Russworm nebyl souzen za žádný z bodů obžaloby a zůstal polním maršálem i pro nadcházející rok. V roce 1602 nechal Russworm v údolí sv. Jana pod Skalou postavit honosný oltář s mramorovým křížem. Měl sloužit k oslavě vidění sv. Jana Křtitele sv. Ivanem. Před oltářem se nachází latinský a německý nápis. Text německého nápisu zní: „*Anno 1602 Hat der Edle und Gestrenge Ritter Herr Herman Christof Russworm der Röm. Kaj. Mayi. Oberster Veldmarschalckh In Ungern und Kriegs Rath dem giettigen Gott und seinen Heiligen Johann dem Täufer und dem Heiligen Ivan zu Ehren und Danckhsagung Diesen Altar und Krutfix Aufrichten lassen. Vor dem alle frome Christen bitten Wollen.*“⁵⁴ Přeloženo: „*Léta Páně 1602 urozený a vznešený rytíř pan Heřman Kryštof Russworm, nejvyšší polní maršál v Uhrách a válečný rada římského císaře. Majestátu nechal postavit k úctě a poděkování dobrotivému Bohu a jeho svatým Janu Křtiteli a svatému Ivanu tento oltář a kříž. Za něj ať prosí všichni zbožní křesťané.*“

Dne 7. ledna 1603 byl Russworm z neznámého důvodu postřelen hrabětem Adolfem z Althanu.⁵⁵ Na začátku roku 1603 cestoval Russworm v čele vojska směrem k Budínu. O této vojenské operaci se ve svých pamětech zmiňuje Jindřich Hýzrle z Chodů, jenž se

⁵⁰ Russworm byl často hostitelem hazardních her, více v KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 46.

⁵¹ Dobývání Pešti bylo umožněno díky tureckému obléhání Stoličného Bělehradu. Více v KOPČAN, Vojtech a Klára KRAJČOVIČOVÁ. *Slovensko v tieni polmesiaca*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1983, s. 66.

⁵² Více informací o vojenské situaci v TOMEK, Václav, Vladivoj. *Dějepis města Prahy. Díl 12*. Praha: F. Řivnáč, 1901, s. 404–405. Obleháním Pešti donutil Russworm tureckou armádu ke změně vojenských plánů. Dále v Moravský zemský archiv v Brně, fond G 10, inv. č. 545. Tomáš Pešina z Čechorodu: Moravský mars pro léta 1526-1632 (Libri II. caput VI), fol. 39, kdy je Russworm zmíněn jako velitel při dobytí Pešti.

⁵³ Russworm byl obviněn italskou stranou z ukončení tažení u Budína a ze smrti Jeronýma Dentize. Toho zabil v sebeobraně. Další informace v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma [online]. 1861, roč. 11., č. 3., s. 59–61. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 60-61

⁵⁴ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 5., s. 106–111. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 108

⁵⁵ O tomto incidentu psal Adam z Valdštejna. Ten se s Russwormem stýkal a přátelil. Více v KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997, s. 59. ISBN 80-7203-170-8. Jednalo se pravděpodobně o Adolfa z Althanu (1574-1625), který sloužil jako vojenský maršál Rudolfa II.

tažení zúčastnil jako jeden z velitelů jízdy.⁵⁶ U Budína se Russworm setkal poprvé s Françoisem Bassompierrem. Dne 29. září 1603 porazil Russworm u Budína část tureckého vojska. Po této bitvě nechal popravít všechny zajatce.⁵⁷ Pak pokračoval v obléhání Budína, ale situace zůstala stát na mrtvém bodu. Dne 15. listopadu 1603 táhl s vojskem k pevnosti Hatván. Poté, 20. listopadu, se Turci u Hatvánu vzdali a vyklidili město, které jim Russworm umožnil opustit.⁵⁸ Po tomto tažení se Russworm odebral do Prahy, kde plánoval přezimovat. Přibližně v této době nacházíme zprávy o možném sňatku H. K. Russworma s Annou Reginou Holmovou, avšak žádné prameny a literatura nepotvrzují, že by se akt uskutečnil. Přelom let 1603–1604 strávil Russworm v Praze. O tomto období podal zprávy François Bassompierre ve svých vzpomínkách. Zde se odehrál také další Russwormův incident: Vojevůdce vyplatil jednomu hospodskému 200 dukátů za jeho dcery za to, že mu poskytnou sexuální služby. Otec si podle Bassompierra dohodu rozmyslel a došlo k roztržce, při níž Russworm hostinskému vyhrožoval dýkou. Výsledkem tohoto incidentu byl útěk Bassompierra a Russworma.⁵⁹ Další zprávy od Bassompierra se týkají konfliktu během masopustu v Praze. Russworm se svými společníky, jmenovitě s Adamem mladším z Valdštejna, Kryštofem Harantem z Polžic a Bezdržic⁶⁰, Heřmanem Černínem z Chudenic⁶¹, François Bassompierrem, Václavem Kinským z Vchynic a Tetova, Hannibalem ze Schönburgu a Wolfem z Mansfeldu táhl večer přes Staré Město slavit masopustní radovánky. U Staré radnice (tj. staroměstské) byl Russworm vyzván, aby ukončil jízdu. Tažení a jízdy městem byly v té době zakázány kvůli zvýšené kriminalitě. Městská stráž uzavřela náměstí a začala postupně odvádět jednotlivé jezdce na radnici.⁶² Russworm a Bassompierre se chopili svých kordů. Russworm při

⁵⁶ Jindřich Hýzrl z Chodů detailně popsal operaci, na kterou ho Russworm nasadil. Jednalo se o rozeznání dobytka nepřítele. Více v PETRÁČKOVÁ, Věra a Jan VOLGETANZ a kol., edd. *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979, s. 196.

⁵⁷ SVÁTEK, Josef. Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky. *Světobzor* [online]. 1869, roč. III., č. 36, s. 291–293. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?it=&id=2086599&picp=&idpi=3068491>

⁵⁸ TOMEK, Václav, Vladivoj. *Dějepis města Prahy. Díl 12*. Praha: F. Řivnáč, 1901, s. 413.

⁵⁹ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 4., s. 80–84. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 82–83; detailní popis události v memoárech Bassompierrových. ESPRINCHARD, Jacques, Pierre BERGERON a François de BASSOMPIERRE. *Tři francouzští kavaleri v rudolfínské Praze*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 97–99.

⁶⁰ KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: cesta intelektuála k popravišti*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-537-5, s. 225.

⁶¹ TISCHER, František. *Heřman hr. Černín z Chudenic: obraz ze života a činnosti jeho*. Vzdělávací knihovna katolická. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1903, nejsou žádné zmínky o tomto incidentu, ani zprávy o H. K. Russwormovi.

⁶² KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: cesta intelektuála k popravišti*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-537-5, s. 445, je zmíněn tento román. Tato epizoda byla použita i v historické novele STRNAD, Jiří. *Červnové svítání: [Novela o K. Harantovi z Polžic a Bezdržic]*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1987. Autor zde líčí průběh masopustního incidentu z let 1604.

obraně Bassompierrova koně udeřil jednoho strážce tak silně, že o něj přerazil pochvu svého kordu. To vyprovokovalo další městské strážce k útoku. Započal krátký boj, který byl ukončen příchodem radního soudce. Výsledkem incidentu bylo, že Russworm další den požadoval potrestání 150 městských strážců uvězněním na 14 dní do šatlavy.⁶³ Dne 14. listopadu 1604 se Russworm objevil jako jeden z kmotrů po narození syna hraběte Koloniče.⁶⁴

V letních měsících roku 1604 obdržel Russworm od císaře patent na verbování pěšího pluku a příslušnou částku na zaplacení výdajů. Další zprávy o Russwormovi nacházíme v roce 1605. Russworm nechal v Praze zavřít Andrea Posia do vězení. Andreo Posio patřil k jedněm z italských velitelů pohybujících se na uherské frontě. Patrně byl i jedním z těch, kteří obvinili Russworma ze špatného vedení války. Russworm byl v předchozím roce císařem Rudolfem II. sesazen z postu nejvyššího velitele a stal se správcem pevnosti Ráb. Na jeho místo nastoupil italský velitel Giorgio Basta.⁶⁵ Dalším jeho úkolem mělo být vyřešení incidentu v Uhrách, kde se velitel Jan Jakub Belgioioso dopustil násilností na místním obyvatelstvu. Russworm se společně s Janem Václavem z Lobkovic a Jindřichem z Písnice měl stát soudcem v nadcházejícím procesu.⁶⁶ Jan Jakub Belgioioso byl obžalován, uvězněn a měl se hájit, proč se dopustil oněch činů a co ho vedlo k takovému chování. Po neurčité době se povedlo Janu Jakubu Belgioiosiovi dostat se z vazby a soud se měl odehrát na svobodě.

Předchozí spory Russworma a Jana Jakuba Belgioiosa vyústily v incident z 24. července 1605. Tato událost byla historiky interpretována různě a zachycena je v dobových pramenech, pokusím se tedy o výklad události v co nejširším kontextu a vrátím se k ní v nadcházející kapitole. V devět hodin večer se ve Vlašské ulici potkaly dvě družiny. V jedné byl Russworm se svým sluhou Furlanim a v druhé František Belgioioso⁶⁷

⁶³ Další informace o působení Russworma s Bassompierrem v Praze nalezneme v ESPRINCHARD, Jacques, Pierre BERGERON a François de BASSOMPIERRE. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, str. 103

⁶⁴ Russworm je zde zmíněn jako jeden z kmotrů. Ve zprávě je uvedeno jméno karlístejnského správce Jana Břesovského. Bassompierre popsal velice detailně vztah Russworma k dcerám správce. Více informací ke křtinám v: KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfínské dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 93.

⁶⁵ Více o působení Georgia Basty JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 372–385.

⁶⁶ REZEK, Antonín. Russworm a Belgioioso. Skizza z doby Rudolfínské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 3., s. 369–377, zde s. 373-374; další informace k celé události v: BECKOVSKÝ, Jan František a REZEK, Antonín, ed. *Poselkyně starých příběhů českých. Díl 2., sv. 1*. Praha: B. Stýblo, 1879, s. 399–419. Zde je také celá obhajoba, kterou sepsal Russworm a průběh celého soudního procesu, popravy a další informace. V Beckovského díle je přepsán rukopis II. A 12 univerzitní knihovny. Tento rukopis citoval F. B. Mikovec. Rezek později cituje Beckovského vydání, které kompletoval.

⁶⁷ František Belgioioso byl bratrem Jana Jakuba Belgioiosa. Sloužil jako hejtman, později válečný rada. Byl stíhán v Miláně za únos a krádež, za který mu hrozil trest smrti. Více REZEK, Antonín. Russworm a

se svými sluhy. Následně se odehrála bitka, kterou započal Furlani, který postřelil Františka Belgioiosa. V následném boji byl Russworm zraněn od samotného Belgioiosa, ale Russwormovi sluhové útočníka zpacifikovali. Ten byl poté zastřelen Furlaním. Russworm si další den šel stěžovat k císaři Rudolfovi II. Ten stížnosti vyhověl a případ dále neřešil. Jan Jakub Belgioioso však obvinil Russworma a jeho družiníky z vraždy svého bratra a porušení císařského nařízení.⁶⁸

Rudolf II. po jisté době nechal Russworma zatknout a zahájit soudní proces proti němu a jeho sluhům. Furlani 26. července prchnul z Prahy a byl obviněn jako vrah.⁶⁹ Soudní proces s Russwormem započal jeho uvězněním na Staroměstské radnici 30. července 1605,⁷⁰ kde k němu měl přístup pouze jeho strýc Burghard Jeroným Russworm.⁷¹ Furlani se snažil 31. července 1605 schovat se u Václava Vchynského,⁷² ten však vše oznámil. Furlani byl pak později v Brandýse nad Labem při pokusu o zatčení zabit. Italská strana důstojníků v čele s Janem Jakubem Belgioiosem pracovala na obžalobě a snažila se na svou stranu získat většinu hlasů, které měly vliv na rozhodnutí Rudolfa II. Mezi hlavní strůjce Russwormova odsouzení patřil podle předchozích badatelů Filip Lang. Russworm proti obžalovacímu spisu napsal obhajobu.⁷³ Ta se však k císaři vůbec nedostala. Po neúspěchu s obhajovacím spisem se za Russworma snažil přimluvit jeho strýc. Pokusil se zapůsobit na komořího Filipa Langa, použil také úplatek, ale Lang byl již v té době zaplacen stranou J. J. Belgioiosa. Filip Lang se také postaral o odvolání Burgharda Jeronýma Russworma z Prahy a rovněž zamezil přístup bavorskému velvyslanci

Belgioioso. Skizza z doby Rudolfské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 3., s. 369–377. Další informace k Belgioiosům v citované práci F. B. Mikovce.

⁶⁸ Praha se potýkala se zvýšenou kriminalitou. Císař proto vydal nařízení o stavbě šibenic a zpřísnil tresty za kriminální činy. Více JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 350-353. Další informace v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 6., s. 128–133. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 128

⁶⁹ KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 111.

⁷⁰ KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 111.

⁷¹ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 6., s. 128–133. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 129

⁷² KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 111.

⁷³ Russwormovu obhajobu přeložil a popsal MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 7., s. 152–156. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 152-153, zde se také dozvíme, že se jeho obhajoba vůbec před Rudolfa II. nedostala.

k Rudolfovi II.⁷⁴ Výsledkem snažení italské strany bylo odsouzení Russworma k trestu smrti stětím. Russworm se snažil odvolat se přes svého strýce, tento pokus byl však marný.

Dne 20. listopadu 1605 bylo vyhlášeno konečné datum vynesení ortelu. Ten byl naplánován na 28. listopadu. Samotná poprava proběhla 29. listopadu.⁷⁵ Russworm před popravou sepsal závěť, ve které rozdělil svůj majetek mezi příbuzné, kláštery a jiné církevní instituce. Příbuzní, jejichž jména byla zaznamenána v závěti: bratr Jan Filip Russworm, jenž měl obdržet majetek jen v případě, že zůstane věřícím katolíkem, strýc Jan Kryštof Russworm a jeho druhý strýc Burghard Jeroným Russworm, který měl také zajistit rozdělení ostatního majetku. H. K. Russworm věnoval poměrně velké částky klášterním řádům a institucím. Jeho poslední vůle odkazovala majetky těmto církevním řádům, klášterům a dalším: františkánům ve Vídni, františkánům v Praze na stavbu kostela Panny Marie Sněžné, jeptiškám u sv. Anny v Praze⁷⁶, kostelu sv. Tomáše na Malé Straně a poměrně velkou částku odkázal chudým.⁷⁷ V badatelských pracích se také dozvídáme o náhradním rozdělení peněz, pokud by císařská pokladna odmítla proplatit částky, které dlužila samotnému Russwormovi. Dále odkázal peněžní sumu bratru Ondřejovi, který byl během popravy přítomen. Místem jeho posledního odpočinku se měl stát kostel Panny Marie Sněžné, kde si již dříve zřídil hrobku a odkázal konventu fundaci.⁷⁸ Poprava se odehrála na radnici ve velkém sálu. Po proslovu a modlitbách byl H. K. Russworm katem s'at. Jeho ostatky byly přeneseny do kostela Panny Marie Sněžné. Po popravě dorazil na radnici posel se zprávou od Rudolfa II., který nesl milost udělenou Russwormovi. Většina

⁷⁴ Bavorský vévoda chtěl získat H. K. Russworma do svého vojenského štábu. Po odvolání Russworma z pozice vrchního velitele na uherské frontě mu nabídl post velitele v bavorském vojsku. Více v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 7., s. 152–156. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 154

⁷⁵ KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602–1633*. Praha: Argo, 1997, ISBN 80-7203-170-8, s. 116 ; Beckovský uvádí chybné datum 10. října. Viz BECKOVSKÝ, Jan František a REZEK, Antonín ed. *Poselkyně starých příběhů českých. Díl 2., sv. 1*. Praha: B. Stýblo, 1879, s. 416; MINAŘÍK, František Kliment. *Pražští mučedníci*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-038-1, s. 17. Zde informace o posmrtné přípravě a následném pohřbu. Datum popravy však neodpovídá ostatním zdrojům. V BŘEZAN, Václav a PÁNEK, Jaroslav, ed. *Životy posledních Rožmberků*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 578 je tato událost také popsána.

⁷⁶ RUTH, František a Pavel KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. díl I*. Praha: Körber Pavel, 1903, s. 8.

⁷⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 7., s. 152–156. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 155, jsou konkrétní sumy, které H. K. Russworm odkázal. Na s. 154 lze zjistit i konkrétní výši úplatku, kterou nabídl B. J. Russworm Fillipu Langovi. V HURTER, Friedrich. *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolphs II.* [online]. Schaffhausen: Hurter, 1851. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?printsec=frontcover&output=reader&id=h1Y9AAAACAAJ&pg=GBS.P> P1 s. 108-125, informace k procesu s H. K. Russwormem z pohledu Fillipa Langa. Zde i konkrétní sumy uvedené v závěti (s. 119).

⁷⁸ *Historia Franciscana: katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604 – 2004)*. Vyd. 1. Praha: Provincie bratří františkánů, 2004. ISBN 80-239-4005-8, s. 73.

badatelů se shodla na tom, že předání milosti bylo záměrně zpomaleno, aby nedorazila včas. Russwormova smrt podle předchozích badatelů císaře Rudolfa II. velmi zasáhla.⁷⁹ H. K. Russworm byl poté nabalzamován a uložen do hrobky v kostele Panny Marie Sněžné, kde měl mít i náhrobní desku. Jeho hrobka byla však spolu s ostatními v roce 1611 při vpádu pasovských vojsk vyrabována a deska pravděpodobně zničena.⁸⁰ Jeho nově pohřbené ostatky skončily asi v areálu kostela v neoznačeném hrobě. Russwormova smrt měla ohlas také např. v Horní Lužici.⁸¹ **[Příloha 2]**

Po popravě se snažil Jeroným Burghard Russworm vymoci majetek po H. K. Russwormovi. To se mu však podařilo až v roce 1617 a nevíme, jakou měrou byla naplněna poslední vůle popraveného. J. B. Russworm se také v roce 1608 přidal k žalobě namířené proti Filipu Langovi, jenž byl obviněn z machinací a korupce. V této žalobě vinil Langa ze smrti H. K. Russworma.⁸² Filip Lang se soudního procesu nedožil, zemřel přibližně v roce 1610 ve vězení.

Giorgio Basta, který nahradil Russworma na pozici vrchního velitele v Uhrách, se příliš dlouho na svém postu neudržel. Po vojenských neúspěších zemřel v roce 1607. Jan Jakub Belgioioso, hlavní strůjce obvinění vůči Russwormovi, byl později nucen opustit služby císaře Rudolfa II. a zemřel v roce 1626 v Nizozemí.⁸³

⁷⁹ KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern. VI.* [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:384-uba000180-5, Spalte 2921-2922; MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 176-178

⁸⁰ MINAŘÍK, František Kliment. *Pražští mučedníci*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-038-1, s. 19.

⁸¹ Christian-Weise-Bibliothek Zittau, Heimatgeschichtlicher und wissenschaftlicher Altbestand, Mscr B 3, Sammelhandschrift von Gottfried von Milziz – Band 1. fol. 55.

⁸² Informace o problémech spojených s vymáháním majetku po H. K. Russwormovi v MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 181.

⁸³ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861>, s. 181

2.1. Zvěsti spojené se smrtí H. K. Russworna

Po Russwormově popravě se objevily zvěsti, které se podařilo zachytit českým autorům. První se objevuje v Beckovského poselkyni starých příběhů českých.⁸⁴ Jedná se o vyprávění spojené se sv. Václavem. Russworm se měl rouhat proti sv. Václavovi. Jeho trestem bylo, že jeho soudce, žalobce i kat nesli jméno Václav. Celý text, zachycený v Beckovského Poselkyni:

„On Heřman Russworn dne jednoho tak pohoršlivě proti sv. Vácslavovi mluvil, že páni přítomní z těch slov horšiti se museli; když on k meči odsauzen byl, hned se tázal, kterak se jmenuje ten, který jej stínati bude? – „Vácslav jest jméno jeho.“ – To s vzdechnutím velkým: „Hle, spravedlivý saud Boží poznávám. Dnes mluvil; nyní ten, který proti mně žalobu vedl, jmenoval se Vácslav saudce neb ten, který proti mně ortel četl, také se Vácslav jmenoval, věděv, klekl a slzavě sv. Vácslava prosil, by on muto provinění odpustil a od Boha milost a slávu věčnou vyprosil, slzavě svých hříchův on želeje.“

Beckovský pravděpodobně vycházel z latinské zprávy jezuita Jana Tannera. Není možné určit, z kterého vydání. Celý text⁸⁵:

„Aniž se tuto pominout má cosi divného, k vojně svatého Vácslava patřícího. Stalo se léta 1610, že při hodách a posezení mnohých vznešených a urozených pánův zmínka o svatém Vácslavu jest učiněna, při kteréžto zmínce našli se někteří, kteří svatého Vácslava od vojny vychvalovali. Jsa tu přítomný nějaký Heřman Roswurm, císařského vojska v Uhřích proti Turkům generální vůdce, počal se proti té chvále stavěti a vojnu svatého Vácslava v potupnosti a v smíchu míti tak opovážlivě, že jsou se všickni spolustolíci hroziti a jemu nějaké neštěstí a trestání od svatého Vácslava předpovídati počali. Mezi tím v roce z dopuštění božího dotčený pán Heřman Roswurm, vpadna do nějakých nešlechtností a přečinění, z poručení J. C. M. Rudolfa jest k soudu povolán a naposledy k smrti odsouzen. A, když jest již na místo popravní přišel, upamatoval se jako v kamžení na tu potupu, svatému Vácslavu učiněnou, a, obrátiv se na mistra popravního, ptal se, jak by mu říkali? A když odpověděl, že Vácslav, hned k přítomným tu lidem obrátě se, řekl, že poznává trestání boží, poněvadž i ten, jenž na něho žaloval, i ten, jenž soudcem byl a jeho odsoudil, naposledy i ten, kenž ho stíti má, Vácslav se jmenuje, a nad to nade všecko že ten den jeho smrti jest právě vejročí, na kterýžto den tak bezbožně svůj jazyk proti svatému

⁸⁴ BECKOVSKÝ, Jan František a REZEK, Antonín ed. *Poselkyně starých příběhů českých. Díl 2., sv. 1.* Praha: B. Stýblo, 1879, s. 418.

⁸⁵ KADLINSKÝ, Felix – TANNER, Jan a Zdeněk KALISTA, ed. *Život a sláva sv. Vácslava mučedníka, knížete, krále a patrona českého vydaný v latinské řeči od ctihodného kněze Jana Tannera z Tovaryšstva Ježíšova v češtinu uvedený od kněze Felixa Kadlinského z téhož Tovaryšstva Ježíšova.* Praha: Jos. R. Vilímek, 1941, s. 60-61.

Václavu vyplazil. Padna tedy na kolena, za odpuštění svatého Václava s velikou snažností žádal a tu svou smrti jižž nastávající za pokutu tu toho svého provinění Bohu obětoval, nakloniv hlavy, smrt vesele a pobožně podstoupil na rynku staroměstským v Praze.“

Zdeněk Kalista se v poznámce vyjádřil k nemožnosti ověřit, odkud Tanner čerpal.⁸⁶ Z porovnání textů je patrné, že Beckovský zprávu zkrátil. Russworna měla tato pověst očernit jakožto rouhače. Mým názorem je, že měla legitimizovat popravu odsouzeného, Russworm byl popraven nejen pro zavraždění F. Belgioiosia, ale též pro urážku sv. Václava.

Druhou „legendu“ zachytil ve svém díle K. Krofta Konec Russwormův, Pražský obraz 1605.⁸⁷ Krofta zachytil zprávu o předpovídání brzkého konce císaři Rudolfovi II. Podle Krofta vznikla zvěst post mortem a byla smyšlená.⁸⁸ Měla ukázat pád Rudolfa II. jako důsledek jeho chování a politických akcí. Její zrod byl kladen do doby bělohorské či pobělohorské.

⁸⁶ KADLINSKÝ, Felix – TANNER, Jan a Zdeněk KALISTA, ed. *Život a sláva sv. Václava mučedníka, knížete, krále a patrona českého vydaný v latinské řeči od ctihodného kněze Jana Tannera z Tovaryšstva Ježíšova v češtinu uvedený od kněze Felixe Kadlinského z téhož Tovaryšstva Ježíšova*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1941, s. 61.

⁸⁷ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, s. č. 1, s. 13–23, č. 3, s. 107–112. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>

⁸⁸ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1911, roč. 39., č. 3., s. 107–112. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/s.111>.

2.2. Současníci o H. K. Russwormovi

V této kapitole se soustředím na osoby, které se s Russwormem osobně stýkaly a uvedly ho ve svých pamětech či jiných zprávách. V této části vynechávám zprávy, které se pouze vztahují ke smrti či vojenským úspěchům. Snahou je zachytit vnímání Russworma jeho společníky. Tento obraz jistě ovlivnil nadcházející zpracování jeho osobnosti v historické beletrii.

O Russwormově životě se nám nezachovalo mnoho dobových zpráv. Mezi hlavní zdroj patří paměti Françoise Bassompiera, dále pak deník Adama mladšího z Valdštejna a vzpomínky Jindřicha Hýzrleho z Chodů. Všichni tito jmenovaní byli v přímém kontaktu s Russwormem ať se jednalo o volný čas, nebo účast na taženích, která Russworm vedl, či v nich sloužil.

2.2.1. Paměti Françoise Bassompiera

Françoise Bassompierre se narodil 12. dubna 1579 v Lotrinsku na panství Harouel. Původní jméno rodu je německé Bechstein, jež se změnilo až za života Françoise Bassompiera. Jeho otcem byl Christopher Bassompierre.⁸⁹ V mládí získal vojenské vzdělání v Itálii a vydal se hledat štěstí na uherskou frontu. Zde se roku 1603 poprvé setkal s Russwormem. Bassompierre měl od začátku své služby na uherské frontě z Russworma strach. Báł se, aby se mu nemstil za problémy, které Russwormovi způsobil jeho otec.

Toto setkání bylo více než zvláštní. Bassompierre se střetl s Russwormem po boji, kdy Russworm seděl na hromadě tureckých mrtvol. Ten ho přijal, přes počáteční Bassompierrovy obavy s otevřenou náručí. Dále se Bassompierre při této příležitosti dověděl o rozdílu mezi tureckými a křesťanskými mrtvolami. Russworm nechal nazítří po této bitvě popravit zajatce. Podle Bassompiera jich bylo 800.⁹⁰ Nemůžeme však s jistotou určit, o kolik zajatců se jednalo. Je také možné, že Bassompierre si již čísla přesně nepamatoval.

Kvůli příchodu zimy nechal Russworm rozpustit vojsko a odebral se do Prahy, kam ho následoval i Bassompierre. Zde ho Russworm uvedl mezi vyšší šlechtu. Bassompierre se tak dostal mezi dvořany Rudolfa II. Chtěl také získat plukovníký patent od Rudolfa II. na verbování pluku. V této části jsou Bassompierrovy paměti velice důležité pro pochopení budoucího obrazu Russworma a jeho pozdějšímu vnímání různými českými autory.

⁸⁹ SVÁTEK, Josef. Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky. *Světazor* [online]. 1869, roč. III., č. 30, s. 247. Dostupné z: <http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae81bb20-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

⁹⁰ SVÁTEK, Josef. Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky. *Světazor* [online]. 1869, roč. III., č. 36, s. 291–293. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?it=&id=2086599&picp=&idpi=3068491>

Bassompierre vypravuje příběhy, ve kterých figuruje jako Russwormův společník. Sám většinou do ničeho nezasahuje, stává se divákem. Jediné akce, ve kterých vystupuje sám, jsou milostné pletky a nekonfrontační situace. Russworm je zde vykreslen jako člověk bez morálních zábran, velmi hrubé a násilnické povahy. Příkladem je událost se dvěma dcerami hospodského z hostince, ve kterém si měl Russworm zakoupit od opilého hospodského jeho dvě dcery pro své potěšení. Bassompierre zde vystupuje jako Russwormův doprovod. Po zjištění, že byla celá obchodní transakce dohodnuta proti vůli hospodského a dcer, se Bassompierre rozhodl neúčastnit se jí. V Překladu Evy Špinákové se píše: „Já jsem se ovšem domníval, že jde o povražení, s nímž všichni souhlasí; byl jsem proto překvapen zjistiv, že musíme dívky znásilnit, a to u přítomnosti jejich otce.“⁹¹ Kvůli ruchu v okolí bylo však od záměru upuštěno a Russworm se rozhodl dostat se z hostince. Využil při tom hostinského jako rukojmí. Při ústupu byla dvojice napadena davem, který přivolal onen hostinský. Russworm prý řekl Bassompierrovi: „Bratře, spas se, kdo můžeš! Jestliže padnete, neočekávejte nikterak, že vás zvednu; neboť každý musí myslet sám na sebe.“⁹² Je zajímavé, že Bassompierre ve svém vyprávění opomenul zmínit páže, které mělo být přítomno. Bassompierre se v následující události chopil Russworma, který upadl, a pomohl mu tak i přes slova, jež Russworm vyřkl. Dále píše, že je pronásledoval čtyřsethlavý dav.

Není v mé kompetenci hodnotit důvěryhodnost Bassompierrových memoárů. Avšak slova, která měl Russworm vyřknout, se neshodují se zprávami z bojiště. Russworm je často zmiňován za svou až přehnanou statečnost, za kterou je i kárán.⁹³ Ze zpráv víme, že konfrontační situace mu nebyly cizí.⁹⁴ Dále jeho vypisování přesných počtů, které jsou často velmi vysoké, nepřidává na hodnověrnosti.

Další zprávou je incident při masopustních oslavách. Bassompierre a Russworm se společně s dalšími šlechtici účastnil průvodu Prahou. Průvody tohoto typu však byly zakázané kvůli zvýšené kriminalitě. Před radnicí na Starém Městě byl průvod osloven místními strážci. Šlechtici nereagovali na upozornění a byli následně pozatýkáni. Poslední zůstal Bassompierre s Russwormem. Ti se chopili kordů na obranu svých koní. Bassompierre píše: „Aniž jsme tasili, hleděli jsme, aby nikdo z biřiců nechytil koně za

⁹¹ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 99.

⁹² FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 99.

⁹³ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 2., s. 36–40. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 37 Schwarzenberg kárá Russworma za to, že vedl útok bez jeho rozkazu a byl raněn. Dále při dobytí Bělehradu byl Russworm v čele odvážného útoku.

⁹⁴ *Russwormovy soubroje jsem popsal již v 1. kapitole.*

udidlo. Když jeden z nich sahal po uzdě mého koně, Russworm ho kordem udeřil do paže takovou silou, že pochva praskla a ostří velmi ošklivě zranilo biřice na ruce. Nato se jich na nás vrhlo víc než dvě stě a my jsme opáčili tím, že jsme obnažili kordy.⁹⁵ Výsledkem celé události byl, že na popud Russwormův bylo vsazeno sto padesát biřiců do žaláře. Bassompierre dále píše: „Jejich ženy se pak celé dny zdržovaly u dveří do mého kvartýru a žádaly o milost a já jsem se za ně snažně přimlouval u Russworma; avšak ten byl neúprosný a dal je držet dvě neděle ve vězení v době nejlítějšího zimního času, z čehož dva měli smrt. Konečně jsem pro ně s obtížemi vymohl propuštění.“⁹⁶ Znovu Bassompierre vykresluje Russworma jako krutého člověka. Zde je zajímavý fakt, že Russworm otevřeně napadl městského biřice. Neutekl, ani když mu hrozil boj s dalšími městskými strážci.

Bassompierre se ve svých pamětech nikde nezmiňuje o Russwormově smrti. Z jeho vyprávění o Russwormovi vycházely všechny pozdější práce. Informace, které podává, vykreslují nejen Russworma, ale i ostatní šlechtice této doby negativně. Dvůr Rudolfa II. se jeví v morálním úpadku. Bassompierre všude vystupuje jako pozorovatel, pouze se účastní. Aktivní je jen ve svých milostných příbězích či dvorských zábavách.

Rozhodovat o věrohodnosti Bassompierrových pamětí nepatří mezi body mé práce, dle mého mínění je to nemožné. Bassompierre však stvořil obraz Russworma, který byl později převzat všemi dalšími autory, ať už se jedná o populárně naučné články, či beletrii.

2.2.2. Příběhy Jindřicha Hýzrleho z Chodů

Jindřich Hýzrle z Chodů se narodil 10. ledna 1575 do šlechtické rodiny Hýzrlů z Chodů na Hodkově. Bojoval jako voják v tureckých válkách a dalších konfliktech. Zemřel 18. dubna 1665. Přibližně v letech 1613–1611 začal psát své paměti, které měly obsáhnout celý jeho dosavadní život. Na uherské frontě se setkal s Heřmanem Kryštofem Russwormem. Hýzrle se dostal jako velitel jezdeckva přímo pod jeho velení. Také se zde znovu setkal s Françoisem Bassompierrem, s nímž se přátelil.

Pasáž, ve které se objevuje Russwormovo jméno, je krátká. Hýzrle v pamětech zmiňuje Russworma v roce 1603 při tažení na Ostřihom. Hýzrle byl vybrán na vojenskou operaci, kterou nařídil Russworm. Jednalo o průzkum situace u Budína. Zde se odehrál boj, kterému Russworm velel. Vydal rozkaz, který Hýzrle zaznamenal ve svých pamětech: „Nebo pod hrdlem bylo od pana feldmaršálka zapověděno, aby žádný žádného na milost

⁹⁵ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 102.

⁹⁶ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 105.

nepřijímal, nýbrž neživil. Což se také stalo.⁹⁷ Hýzrle dále hodnotil Russwormovu vojenskou operaci jako úspěšnou.

Při dobytí Hatvánu v roce 1596 se Hýzrle o Russwormovi nezmiňuje. Hýzrle tehdy sloužil v pluku Viléma Trčky z Lípy.⁹⁸

Zprávy o Russwormovi z Hýzrleho paměti jsou kusé. Jejich přínos spočívá v popisu doby a vojenských operací, které se tehdy odehrály. Hýzrle jakožto voják vypisoval též čísla jednotlivých pluků, nepřátel i styl boje, jenž byl praktikován.

2.2.3. Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602–1633⁹⁹

Adam mladší z Valdštejna se narodil na přelomu let 1569/70. Na dvoře Rudolfa II. působil jako úředník. Deník, který si Valdštejn vedl, nám poskytl několik zajímavých zpráv z Russwormova života. Jednalo se především o provozování hazardních her, kterými se Russworm vyznačuje i v jiných zprávách z jeho života.

Důležité jsou však informace o zahájení procesu s Russwormem a vynesení ortelu nad ním. Valdštejn si obě dvě data zaznamenal, avšak bez jakýchkoliv informací navíc.¹⁰⁰ Celkově je Deník Adama mladšího z Valdštejna veden velmi stručně. Valdštejn se ani nezmiňuje o incidentu na Staroměstské radnici¹⁰¹ pravděpodobně z kvůli možnosti kompromitace vlastní osoby.

Obě dvě zprávy jsou velmi kusé. Pomáhají však doplnit informace ohledně Russwormova života a jeho doby. Také poukazují na Russwormovu zálibu v hazardních hrách.

⁹⁷ HÝZRLE Z CHODŮ, Jindřich, PETRÁČKOVÁ, Věra, a VOLGETANZ, Jan a kol., edd. *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979, s. 73.

⁹⁸ HÝZRLE Z CHODŮ, Jindřich, PETRÁČKOVÁ, Věra, a VOLGETANZ, Jan a kol., edd. *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979, s. 56.

⁹⁹ KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 116.

¹⁰⁰ KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8, s. 356.

¹⁰¹ Pro srovnání: FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfinské Praze: Jacques Esprincharde, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 102; a KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8.

3. Erb Heřmana Kryštofa Russworma

První popis erbu Heřmana Kryštofa Russworma na české literární scéně nacházíme v práci F. B. Mikovce.¹⁰² Samotný erb vypadá takto: štít žluté (zlaté) barvy, uprostřed něj klečící mnich s biblí a růžencem. Nad štítem turnajový rytířský helm, z obou stran příkrývadla, z vnějšku žluté (zlaté barvy), z vnitřku uhlové, nad tím zlatá koruna s třemi špicemi, v klenotu klečící mnich s biblí a růžencem. **[Příloha 3]**

Vytesaný erb nacházíme v kapli sv. Jana pod Skalou,¹⁰³ kterou nechal Russworm vybudovat. Kaple se později dočkala barokní přestavby a dalších úprav v 19. století.

4. Horoskop Heřmana Kryštofa Russworma

Z Russwormova života se nám dochovala velice zajímavá písemná a ikonografická památka. Jedná se o horoskop ze sbírky *Comitis de Flisco decas de fato, annisque fatalibus tam hominibus quam remis*.¹⁰⁴ Bohužel ani zde nenacházíme přesné datum narození, ač byl horoskop patrně zhotoven za Russwormova života. Text horoskopu odpovídá dobovým představám o vlivu planet a jejich pohybu na lidské osudy. Sestaven byl až po Russwormově smrti, takže neměl smysl pro toho, o němž vypovídá, nýbrž pro pozůstalé, přátele či známé. Kdo horoskop objednal, nevíme, ale znal plnou titulaturu zesnulého: „*Hermann Christoph Ruoswormb Svatého císařského Veličenstva válečný rada a velitel vojsk, vůdce českých knížecích vojsk a komorník*“. Autor horoskopu měl v tomto případě výrazně ulehčenu situaci tím, že věděl, kdy a jakou smrtí Heřman Kryštof Russworm skončil svůj pozemský běh. Symbolickým a poněkud komplikovaným vyjádřením se dozvídáme, že díky postavení planet měl Russworm štěstí „*zejména v umění války*“, neboť mnohé získal „*s velkými vyznamenáními, jakož i bohatství*“. Pokud by vojevůdce četl astrologovo vyjádření, byl by se býval mohl těšit z toho, že „*nikdo nemůže být zraněn jakýmikoli druhem zbraní*“, a to díky „*magickému umění*“. Ovšem našel by tu i varování, totiž že jeho planety se „*pohybují v nemilosti mocných nepřátel*“ a „*násilná smrt povede k jeho smrti*“. Proto musí horoskop končit slovy: „*A tak podle rozsudku císařského a městského soudce na Starém Městě pražském veřejně a slavnostně s'at, v této době podle horoskopu dorazil na ocas draka v roce 1605., 19. dne listopadu starého kalendáře*.“

[Příloha 4]

¹⁰² MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 12

¹⁰³ POCHÉ, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech. III., P-Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980, s. 478.

¹⁰⁴ FIESCHI, Maurizio di. *Comitis de Flisco decas de fato, annisque fatalibus tam hominibus quam regnis mundi* [online]. Francofurti: Schönwetter, 1665. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10049134-4> s. 55

5. Soudní proces s Heřmanem Kryštofem Russwormem

Tato kapitola se bude zabývat událostmi, které předcházely soudnímu procesu, samotnému přelíčení a následnému odsouzení H. K. Russworma.

5.1. Smrt hraběte Hannibala Schönburgu z Nantheuilu

Osudnému setkání H. K. Russworma s Františkem Belgioiosem předcházela událost, která podle předchozích autorů a badatelů mohla mít vliv na budoucí soudní proces s H. K. Russwormem. Jednalo se o vraždu hraběte Hannibala ze Schönburgu z Nantheuilu.

Hrabě Hannibal ze Schönburgu z Nantheuilu pocházel z německé šlechtické rodiny. Ta často sloužila francouzskému království v různých konfliktech.¹⁰⁵ Jeho otcem byl Kašpar ze Schönburga, který se stal francouzským válečným maršálem na dvoře francouzského krále Jindřicha IV.¹⁰⁶ Vzhledem k válečné situaci v západní Evropě se Hannibal ze Schönburga rozhodl hledat vojenské uplatnění na uherské frontě. Nabídl své služby Rudolfovi II. V roce 1603 se dostal do pluku polního maršála H. K. Russworma jako velitel jízdy. Na bojišti nedosáhl velké vojenské slávy a rozhodl se tedy v zimě roku 1604 odebrat se do Prahy, kde chtěl získat plukovníký patent. V Praze se zúčastnil společenských událostí společně s Russwormem a Bassompierrem. Schönburg byl také jedním z účastníků incidentu na Staroměstském náměstí.¹⁰⁷ V této době se Schönburg setkal s Adamem Havlem z Lobkovic, který se účastnil zábav společně s Russwormem a dalšími. Při návštěvách u Adama Havla z Lobkovic se Schönburg seznámil s jeho chotí, s níž měl podle zpráv badatelů milenecký vztah.¹⁰⁸ V červenci téhož roku se připravovala Russwormova vojska na odchod z bojiště a k nim se měl připojit i Hannibal ze Schönburgu se svým oddílem.

Dne 23. července 1604 se vypravil Hannibal ze Schönburgu k domu Adama Havla z Lobkovic na návštěvu jeho ženy. Na cestu se převlékl, aby jej nebylo možné poznat. Adam Havel z Lobkovic však jeho návštěvu očekával. Schönburg se dostal do domu, kde

¹⁰⁵ SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1884, roč. 12., č. 18., s. 282–285. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png> s. 282

¹⁰⁶ SKÁLA ZE ZHOŘE, Pavel a Karel TIEFTRUNK ed. *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. Díl I.* Praha: I. L. Kober, 1865, s. 81.

¹⁰⁷ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavaleri v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre.* 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 102

¹⁰⁸ SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1884, roč. 12., č. 18., s. 282–285. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png> s. 284. Také zde najdeme informace o vzhledu a chování Schönburga. Popis celého incidentu a informace SKÁLA ZE ZHOŘE, Pavel a Karel TIEFTRUNK ed. *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. Díl I.* Praha: I. L. Kober, 1865, s. 88.

za ním byla uzavřena brána. Následně Lobkovic vydal rozkaz svému služebnictvu k boji. Výsledkem byla smrt Hannibala ze Schönburgu.¹⁰⁹ Lobkovic ve své pozdější obhajobě uvedl, že se jednalo o lupiče či žháře, což však svědci popřeli. Schönburgovu mrtvolu nechal Lobkovic vynést před bránu svého domu.¹¹⁰ Následně se z Vlašské ulice dostavil H. K. Russworm se sluhy a vedl rozhovor s Lobkovicem. Russworm pak nechal odnést Schönburgovu mrtvolu k sobě do domu a poté byla přenesena do hostince, kde byl Schönburg ubytován. Tam se na ni byl podívat dvorní lékař Rudolfa II. s lazebníkem.¹¹¹

Po pohřbu podali francouzští příbuzní zesnulého žalobu na Adama Havla z Lobkovic. Ten ve svém obhajovacím spisu tvrdil, že Schönburg napadl jeho služebnictvo a nakonec i jeho. Mezitím si Schönburgovi příbuzní stěžovali u Jindřicha IV. Navarrského. Ten nechal vyhotovit dopis, který měl pomoci urychlit soudní proces.

Tato akce Schönburgových příbuzných urychlila situaci a 22. prosince 1604 obdržel Adam Havel z Lobkovic od kanceláře Rudolfa II. zprávu, která obsahovala informace o předchozích událostech a následném zahájení soudního procesu.¹¹² Jeho začátek byl ze strany příbuzných Adama Havla z Lobkovic zpomalován, zatímco francouzská strana pracovala na jeho urychlení. Výsledkem bylo, že Adam Havel z Lobkovic pod tlakem okolností spáchal 29. května 1605 sebevraždu.

Tato událost podle badatelů mohla Russwormovi přinést nepřátelství ze strany české šlechty. Rod Lobkoviců zastával vysoké funkce na dvoře Rudolfa II. Filip Lang po smrti H. K. Russworma uvedl, že na popravu a urychlené vynesení rozsudku naléhaly rody Lichtenštejnů, Braunerů a Hornsteinů.¹¹³ Podle badatelů bylo možné, že se k hlavnímu

¹⁰⁹ Také J. Janáček se zmiňuje o této zprávě. Více JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987; v díle Skály ze Zhoře jsou vypsány informace o stavu zavražděného Schönburga. Jeho tělo si nechal Rudolf II. namalovat od svého malíře. Tato zpráva se pak mohla stát námětem pro M. V. Kratochvíla v jeho díle. Více SKÁLA ZE ZHOŘE, Pavel a Karel TIEFTRUNK ed. *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. Díl I*. Praha: I. L. Kober, 1865, s. 88.

¹¹⁰ Výpovědi o události se liší. Svátek uvádí, že si pro mrtvolu došel komorník hraběte Schönburga, Skála ze Zhoře píše o vynesení mrtvoly na ulici: SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1884, roč. 12., č. 19., s. 301–303. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png> s. 301; SKÁLA ZE ZHOŘE, Pavel a Karel TIEFTRUNK. *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. Díl I*. Praha: I. L. Kober, 1865, s. 88.

¹¹¹ SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1884, roč. 12., č. 19., s. 301–303. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png> s. 302

¹¹² Kancelář Rudolfa II. v obžalovacím dopisu poukazuje na porušení zákonů v souvislosti se zvýšenou kriminalitou v Praze. Více SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1884, roč. 12., č. 20., s. 314–316. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png> s. 314

¹¹³ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 180

žalobci J. J. Belgioiosovi a těmto žalujícím stranám přidali i Lobkovicové, kteří vinili Russworna z urychlení soudního procesu po smrti Hanibala ze Schönburgu.

Tato událost však také ukazuje na možnost, že H. K. Russworm byl odsouzen kvůli porušení královského nařízení ohledně kriminálních deliktů. H. K. Russworm se dopustil trestného činu proti císařskému nařízení stejně jako Adam Havel z Lobkovic.¹¹⁴ Pokud by nebyl H. K. Russworm potrestán, proces a smrt Adama Havla z Lobkovic by byly jen fraškou.

5.2. Kriminální situace v Praze za doby vlády Rudolfa II.

Kriminální situace v Praze za vlády Rudolfa II. dosáhla svého vrcholu v roce 1605. Vražda Hannibala ze Schönburgu nebyla jediným přečinem proti právu. Praha se v této době potýkala s kriminálními činy.¹¹⁵ Přečiny proti zákonu však nebyly jen záležitostí nižších sociálních vrstev. Příkladem budiž střet z 12. června 1605, kdy se přímo v kostele sv. Jakuba na Starém Městě pražském utkali s meči v ruce dva italsí šlechtici.¹¹⁶ Následovaly další kriminální činy, ať se již jednalo o duely, přepadení či loupeže. Praha v této době byla na velkém kulturním vzestupu. Do metropole mířily velké zástupy cizinců. S nimi se často do Prahy dostávali i různí dobrodruzi a zločinci. Praha měla v tomto období skoro poloviční přírůstek cizinců oproti česky mluvícím obyvatelům. Tento fakt mohl být také důvodem zvýšené kriminality.¹¹⁷

Souboj dvou šlechticů, jenž nezřídka končil smrtí jednoho ze zúčastněných, byl tehdy na denním pořádku. Je však možné, že vyhocená kriminální situace ve městě pomohla k odsouzení H. K. Russworna. V rozsudku, který nad ním vydal Rudolf II., bylo hlavním bodem obžaloby právě porušení císařských nařízení.¹¹⁸ Autoři Wilhelm Janko,¹¹⁹ F. B. Mikovec, A. Stauffer, F. Khevenhüller se shodují v tom, že trest smrti nebyl adekvátním

¹¹⁴ Podobné srovnání JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 354–355.

¹¹⁵ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 355.

¹¹⁶ Více KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučňní* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png> s. 15-16; Také : JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 355.

¹¹⁷ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987, s. 356.

¹¹⁸ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučňní* [online]. 1861, roč. 11., č. 7., s. 152–156. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 155

¹¹⁹ JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210, zde s. 31.

vůči obvinění vzneseným proti H. K. Russwormovi, což také potvrzuje následná milost, kterou vydal Rudolf II.¹²⁰

5.3. Porovnání výpovědí Heřmana Kryštofa Russworma a italské strany o zavraždění Františka Belgioiosa

Hlavním pramenem pro tuto kapitolu bude studie K. Krofta Konec Russwormův, Pražský obraz roku 1605.¹²¹ Krofta ve svém díle pracuje se zprávami, které zanechal parmský velvyslanec na dvoře Rudolfa II. Ty na vraždu Františka Belgioiosa nabízejí další pohled. Tyto zprávy ve svém díle cituje A. Stauffer.¹²²

Papežský velvyslanec společně se španělským sledovali situaci vznikajícího sporu mezi J. J. Belgioiosem a H. K. Russwormem velice bedlivě. Podle jejich zpráv hrozil už 23. července střet mezi Russwormem a J. J. Belgioiosem. Papežský nuncius se chystal napsat samotnému císaři, aby zakročil k ukončení rozporů, které mezi rivaly rostly. Zpráva však nemohla změnit stav věcí, jelikož byl J. J. Belgioioso zabit 24. července 1605.¹²³ Pokusím se zde zkráceně vylíčit italský pohled na zavraždění F. Belgioiosa.

Po večeři se rozhodl F. Belgioioso nadýchat se trochu čerstvého vzduchu. Vyrazil Vlašskou ulicí směrem k obydlí svého bratra J. J. Belgioiosa v doprovodu dvou sluhů. Cestou potkali Hannibala Pombia, Meladucioho Spinolu a císařského číšníka Pruskovského. Po tomto setkání pokračoval F. Belgioioso k domu pana Felze¹²⁴ na Malostranském náměstí, kde se zastavil, aby pohovořil s hrabětem Beduciem. K nim se připojil doktor F. Baptista Massarengo, který se dal do řeči s F. Belgioiosem. V následném okamžiku přistoupil k F. Belgioiosovi nově příchozí Mikuláš Furlani a postřelil ho ručnicí. Oba sluhové začali Furlaniho pronásledovat. Ten běžel směrem k domu H. K. Russworma a křičel o pomoc. Beduci zatím vzburcoval své sluhy a připojil se společně s F. Belgioiosem k pronásledování Furlaniho. Za rohem ulice čekal H. K. Russworm s dvaceti muži. Jakmile uslyšel křik Furlaniho, vyběhl v čele svojí družiny. Jeho sluhové začali pálit z ručnic.

¹²⁰ Předchozí autoři a badatelé se shodují v této milosti, jedná se o F. B. Mikovce, M. V. Kratochvíla a A. Rezka. Bohužel se mi ji nepodařilo dohledat. Tuto milost Rudolfa II. zmiňuje též BECKOVSKÝ, Jan František a REZEK, Antonín. *Poselkyně starých příběhů českých. Díl 2., sv. 1.* Praha: B. Stýblo, 1879, s. 418. Je pravděpodobné, že zmiňovaní autoři vycházeli z této verze, nebo předchozího rukopisu, který cituje F. B. Mikovec.

¹²¹ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>

¹²² STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II. Von Albrecht Stauffer.* München: Wolf und Sohn, 1884.

¹²³ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png> s. 20

¹²⁴ Linhart Colona z Felsu (1565–1620).

F. Belgioioso se pokusil bránit se a tasil meč. Přesile se však ubránit nedokázal a byl zatlačen. V tento moment vstoupili na scénu dva sluhové H. K. Russworma s pochodněmi. F. Belgioioso zaútočil osobně na H. K. Russworma, ten upadl a jeho sluhové začali útočit s mnohem větším zápalem na F. Belgioiosa. Ten po chvíli přestal bojovat a upadl. V tento moment k němu přistoupil Furlani a s dalšími dvěma sluhy ho probodl mečem. J. J. Belgioioso se dozvěděl od Baptisty Massaranga o probíhající události, nepovedlo se mu však již zastihnout družinu H. K. Russworma, která opustila místo a pokračovala pryč. H. K. Russworm došel se svojí družinou do domu pana Herbersteina, kde ho prý čekali další sluhové, pokud by chtěl J. J. Belgioioso ještě pronásledovat družinu H. K. Russworma.¹²⁵

Tento výklad události se diametrálně liší od výpovědi, kterou poskytl sám H. K. Russworm. Hlavní slovo zde jako svědci mají převážně Italové a jejich sluhové. To otevírá další otázky ohledně důvěryhodnosti. K. Krofta se ve své práci snažil porovnat výpovědi obou stran. Výsledkem byly tyto informace: H. K. Russworm byl v onen večer u svého přítele Jana Zikmunda z Herbersteina. Po večeři pokračoval směrem do svého domu ve Vlašské ulici (k ní přiléhalo v této době i tržiště). H. K. Russworma následovalo deset sluhů, z toho dva z nich nesli pochodně. Tato skupina dorazila k domu dvorské komory na Malostranském náměstí, kde se k ní připojil Mikuláš Furlani, který oznámil H. K. Russwormovi, že je na něj přichystána past od rodiny Belgioiosů. H. K. Russworm poslal svého sluhu Sauera s Furlaním, aby se vydali na průzkum a zjistili, kde jsou rozmístěny přeřadové skupiny. Dvojice výše zmiňovaných narazila na F. Belgioiosa, jak mluví s Janem Beducim. Furlani napadl F. Belgioiosa první, a to bez předchozí konfrontace. Následně započal boj, do kterého se zapojila celá družina H. K. Russworma. F. Belgioioso se bránil přesile sám, což se objevuje v obou výpovědích. V boji upadl H. K. Russworm přes neznámou překážku, což využil F. Belgioioso a poranil ho. Družina Russwormova, poděšena tím, že byl jejich pán zraněn a zahnán do úzkých, vystupňovala útoky vůči F. Belgioiosovi a ten byl následně zabit. Ani v jedné verzi výkladu události není zmíněno, že by H. K. Russworm zasadil rozhodující smrtelnou ránu. Obě výpovědi se shodují v tom, že původcem vraždy byl Mikuláš Furlani. V Russwormově družině také sloužil další sluha F. Belgioiosa. Jmenoval se Flamio Coduro.¹²⁶ Zraněný Russworm pokračoval do domu

¹²⁵ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png> s. 21-22

¹²⁶ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1911, roč. 39., č. 3., s. 107–112. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/s.107>.

Zikmunda Herbersteina. Kvůli zranění omdlel a byl odnesen do hostince U Divého muže, kde byl ošetřen.

Následné události jsou již známy. Z obou výpovědí můžeme získat celkový obraz situace, kdy H. K. Russworm nebyl přímo odpovědný za smrt F. Belgioiosa. Oba jeho sluhové, Furlani i Coduro, neušli později dopadení, Furlani se snažil bránit zatčení a v boji padl, Coduro byl uvězněn a jeho další osud není znám. Následný trest pro H. K. Russworma nebyl soudobou společností přijat dobře. Trest s ohledem na provinění se jevil jako nespravedlivý.¹²⁷ Také informace ohledně reakce Rudolfa II. na smrt H. K. Russworma jsou možným důkazem o nespravedlivém rozsudku.

¹²⁷ JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210. Na s. 30 v předmluvě informace o nespravedlivém odsouzení H. K. Russworma.

6. Pohled na osobnost Heřmana Kryštofa Russworma v české literatuře a beletrii

V této kapitole se zaměřím na jednotlivá díla a jejich autory v českém literárním prostředí. Mojí snahou bude ukázat různá pojetí osobnosti H. K. Russworma a jejího vnímání. Tuto kapitolu také doplním pamětmi Françoise Bassompiera, jehož vyprávění poskytuje silně subjektivní pohled na Russworma. Dále využívám informace převzaté z německých pramenů.

6.1. Ferdinand Břetislav Mikovec, Život a smrt Hermana Kristofa z Ruesswurmu (1861)

Dílo Ferdinanda Břetislava Mikovce je první prací, která se v Čechách zabývá osobou H. K. Russworma. Text se stal základním pilířem pro další díla v české historické literatuře a beletrii, která souvisela s osobou H. K. Russworma.¹²⁸

F. B. Mikovec čerpal z literatury a pramenů německé a české provenience. Hlavní literatura a prameny, které jmenovitě nalzáme v jeho práci, jsou následující: Bertholdův text v Historické příručce, korespondence Adolfa ze Schwarzenbergu,¹²⁹ korespondence finančnické rodiny Fuggerů, Russwormova akta ze soudního procesu kvůli zavraždění F. Belgioiosa, paměti F. Bassompiera,¹³⁰ práce Fridricha Emanuela von Hurtera: Filip Lang, komorník císaře Rudolfa II.,¹³¹ dílo F. C. Khevenhüllera¹³² a Beckovského Poselkyně starých příběhův českých.¹³³ Mikovec se také vymezuje k vůči „neúplnému“ dílu F. W. Bertholda.¹³⁴ Svou studii doplňuje dalšími prameny. Mikovec postupuje

¹²⁸ Jmenovitě články K. Krofty, A. Rezka. Romány K. Sabiny, M. V. Kratochvíla a J. J. Stankovského.

¹²⁹ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurmu. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 12

¹³⁰ F. B. Mikovec jistě čerpal ze starší verze Bassompierrových pamětí. FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavaleri v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8.

¹³¹ HURTER, Friedrich. *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolfs II.* [online]. Schaffhausen: Hurter, 1851, s. 108–125. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?printsec=frontcover&output=reader&id=h1Y9AAAACAAJ&pg=GBS.P1>

¹³² KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern*. V. [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2; *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern*. VI. [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:384-uba000180-5

¹³³ BECKOVSKÝ, Jan František a REZEK, Antonín ed. *Poselkyně starých příběhův českých. Díl 2., sv. 1.* Praha: B. Stýblo, 1879, s. 399–419.

¹³⁴ BARTHOLD, Friedrich Wilhelm, Hermann Christopher von Roßwurm. In: *Historisches Taschenbuch: Band 9* [online]. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1838, s. 1–142.

Dostupné z: <https://books.google.cz/books/reader?id=ldQKAQAIAAJ&hl=cs&printsec=frontcover&output=reader&pg=GBS.PP10>

chronologicky. V úvodu textu předkládá krátký medailon. Sděluje, kdo vlastně H. K. Russworm byl, pokračuje jeho rodem a erbovním znakem rodiny Russwormů. Vychází z pramenů dvou jeho spolubojovníků, Bassompierrových pamětí a Schwarzenbergových obžalovacích dopisů. Text dále sleduje Russwormovu vojenskou kariéru, od působení na francouzských bojištích po nucený přesun na uherskou frontu. Mikovec prokládá Russwormovu vojenskou kariéru různými informacemi, ať už se jedná o vztahy s jednotlivými veliteli, nebo jeho chování a incidenty, kterých nebylo málo. První významná vojenská etapa Russwormova se uskutečnila ve službě Christophera Bassompiera staršího. Dále Mikovec podává důležité informace o vztahu Russworma a Adolfa ze Schwarzenbergu. Russworm se snažil dostat se do jeho služeb. Viděl zde možnost kariéerního vzestupu.¹³⁵ Russworm je v Mikovcově díle vykreslen jako člověk velmi ctižádostivý. Tato informace se opírá o práce předchozích badatelů. Russworm se dle Mikovce projevuje jako typický vojenský dobrodruh své doby. Jeho životním cílem je dostat se na vysoký vojenský post a z něj těžit po zbytek života. Proto střídá velitele a hledá nejvhodnější rychlou cestu k vzestupu. Neměl by však být opomíjen fakt, že Russworm skutečně prokázal kvality velitele i vojáka.¹³⁶ Podle Mikovce „Slynul co smělý, udatný a vytrvalý válečník, co velitel bystrý, neohrožený, ve lstech válečných zběhlý, avšak též co prchlý a velmi neprozřetelný. Chtivost kořisti a loupeživosti mu často vytýkána.“¹³⁷ Mikovec dále text doplňuje informacemi o ostatních vojevůdcích této doby, se kterými se Russworm setkal. V závěru se soustředí na soudní proces a Russwormovu smrt. Také se zabývá dalšími informacemi, které vznikly po Russwormově smrti. Příkladem je kázání, v němž se Russworm za hanobení sv. Václava dočká Boží odplaty v podobě soudce Václava a kata Václava. Tato pověst se samozřejmě jeví jako vymyšlená později.¹³⁸ Následují informace o problémech spojených s vymáháním peněz ze závěti po Russwormovi jeho strýcem Burghardem Jeronýmem Russwormem. Závěr článku se zaměřuje na osoby Filipa Langa, Georga Basty a Jana Jakuba Belgioiosa. Mikovec informuje o jejich dalším životě po skončení Russwormova procesu. Tato část práce má

¹³⁵ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 13

¹³⁶ *V první kapitole této práce se můžeme dozvědět o vojenských úspěších H. K. Russworma.*

¹³⁷ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 13-14. Zpráva o rabování táborů Russwormem si však odporuje s konfliktem mezi Russwormem a Dentizem. Russworm osobně potrestal J. Dentize za neuposlechnutí rozkazu zákazu rabování. Následně byl Dentizem napaden.

¹³⁸ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 179-180; Karel Sabina zvolil jméno hlavního protagonisty svého románu Václav. SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5.

silně negativní nádech vůči výše zmíněným. Mikovec, jak se z textu jeví, stál na straně Russworma.¹³⁹

Mikovcův text je biografický, ale nesklouzává pouze k popisu Russwormova života. Co se týče literárního a vypravěčského stylu, Mikovcův článek je na velice dobré úrovni. Mikovec drží velmi dobré tempo, snaží se práci oživit zdařilou stylistikou. Čtenáře chce zaujmout „prostopášným“ životním stylem H. K. Russworma, který byl jistě pro mnoho z nich v době publikování velice zajímavým. Časopis Lumír, do kterého Mikovec článek o Russwormovi psal, nebyl určen pro odborníky, nýbrž pro širokou veřejnost. Text Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma se dočkal téhož roku také knižního vydání.¹⁴⁰

Mikovcův text není čistě vědecký (historický); autor se nevyhnul osobnímu pohledu na život Russworma, kterého vykresluje coby agresivního a nevyzpytatelného člověka, jako prostopášníka a hazardního hráče. Text však nepatří mezi beletrii. Je velmi podařenou syntézou vědeckého i beletristického pojetí. Díky velice dobře provedenému citačnímu aparátu jsem neměl větší problémy dohledat citované zdroje a ověřit si tak informace, které Mikovec přiblížil. Jak jsem již psal výše, Mikovcova práce poskytla základ všem pozdějším textům navazujícím na téma Russwormovy osobnosti.¹⁴¹ V dalších kapitolách nalezneme informace, které F. B. Mikovec neznal či je nepoužil do svého díla. Tento fakt však nesráží kvalitu Mikovcova článku.

Texty F. B. Mikovce jsem použil jako jeden z primárních zdrojů své bakalářské práce pro jejich chronologičnost, přehlednou strukturu a kvalitní citační aparát.

¹³⁹ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 8., s. 176–181. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> s. 180-181

¹⁴⁰ MIKOVEC, Břetislav, Ferdinand. *Herman Kristof Ruesswurm*. Praha: Tisk Kateřiny Jeřábkové, 1861.

¹⁴¹ Z Mikovcova textu čerpal také A. Stauffer. Více: STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II. Von Albrecht Stauffer*. München: Wolf und Sohn, 1884.

6.2. K. Sabina *Osudná kniha: Tři prózy z doby reformace, (1866) 2013*

Román Karla Sabiny bylo v pořadí druhé dílo, zabývající se osobností H. K. Russworma na české beletristické scéně. K. Sabina vydal svůj román v prvním ročníku Pražského deníku v roce 1866. K. Sabina ho zveřejňoval pod svým akronymem.¹⁴² Pro svou práci jsem zvolil kritické knižní vydání editorů Petry Hesové a Václava Vaňka. Zde je Sabinův text ucelen a opraven, jsou vynechány nelogické textové úseky. Také jsou opraveny textové chyby z větší části zaviněné původním rychlým vydáním a slabou či žádnou korekturou ze strany autora nebo ostatních osob, které se na vydání podílely.¹⁴³

Originální název románu K. Sabiny je Ruesswurm. Historický román z časů císaře Rudolfa II.¹⁴⁴ Román vycházel na pokračování jako zábavná příloha Pražského deníku. O rozšifrování akronymu¹⁴⁵ a další informace o práci Sabinově se zasloužil Jan Thon.¹⁴⁶ Ten v práci „Nový román Karla Sabiny“ rozeznal Sabinův akronym. Také rozpoznal zdroje, ze kterých Sabina čerpal pro své románové pojetí Russwormovy osobnosti. Sabina vycházel hlavně z již uvedeného Mikovcova článku *Život a smrt Hermanna Krištofa z Ruesswurmu* a z paměti F. Bassompiera. Svou práci doplnil dílem *Cesta do Rakouska a Uher od Bedřicha z Donína*, ze kterého čerpal informace k popisu různých míst.¹⁴⁷ Dalším zdrojem byla anonymní publikace *Knížka o Jezovitech* z roku 1867.¹⁴⁸

Dílo Sabinovo není již biografickou studií jako práce Mikovcova. Sabina pojal Russworma románově. Ve své tvorbě se snaží propojovat historicky věrné události s domyšlenými pasážemi a charaktery. V popředí staví linku jednotlivých postav a jejich osudů, snaží se pro čtenáře vytvořit dojem retrospektivního pohledu na danou epochu. Do ní se pokouší vtisknout také soudobé problémy.¹⁴⁹

¹⁴² SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 351.

¹⁴³ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 352.

¹⁴⁴ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 9.

¹⁴⁵ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, Na s. 349 najdeme kryptogram K. Sabiny, který rozpoznal J. Thon. Kryptogram je SAB, Akronym použitý je A. B.

¹⁴⁶ Jan Thon (28. 5. 1886 - 16. 12. 1973) knihovník, editor, literární historik a kritik. Publikoval studie a edice sabinovské. MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. díl 4. S-Ž, sv. I. S-T*. vyd 1. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6, s. 910.

¹⁴⁷ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 57, nalezneme převzatý popis Rábu z DONÍNA, Bedřich a GRUND, Antonín ed. *Cestopis Bedřicha z Donína*. Odkaz minulosti České; sv. 3. Praha: Melantrich, 1940. K. Sabina měl pro svou práci časopisecké vydání. Mohlo se jednat o vydání v časopise Lumír z roku 1858.

¹⁴⁸ *Knížka o Jezovitech*. Praha: Mikuláš Knapp v Karlíně, 1867. Autor není bohužel znám.

¹⁴⁹ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 346

Sabina se také velice orientuje na romantizující popis krajinných scenérií. „Les se rozestoupil, širá rovina ležela před nimi. Slunce nad obzorem vítězně rozrazilo mlhy. Ty prchaly na vše strany a strhány rozplývaly se v nadvzduchu. Donedlouho nivy a lučiny kolem i po vzdálené hory a lesy v plném se objevily jasnu a nastal jeden z oněch krásných dnů, jakýmiž jaro i poslední zbytky překotné zimy vyhlazuje. Nebe jako chrpa v nejčistším blankytu se skvělo, ni jediným nezastíněno vána, k svěžímu rozvíjela se životu a tisícero ptáčků se rozezpívalo a rozhovořilo po širé krajině.“¹⁵⁰

Pokud se zaměříme na příběhovou linii, Sabina používá Russworna a jeho osud jako jednu z mnoha postav. Hlavní vyprávění se točí okolo Václava,¹⁵¹ který se dostane do služeb polního maršála. Dále se Russworm objevuje ve vyprávění dalších historických postav. Sabina propojuje jejich příběhy v jeden vypravěčský proud. Hnacím motorem pro postavy okolo Russworna se stává pomsta za špatné činy, jichž se proti nim Russworm dopustil. Hlavní postavou, která nás provází od úvodu, je Václav, jemuž Russworm také ukřivdil. Russworm strávil noc s Václavovou milovanou. Ten později vstoupí do Russwormových služeb, aby se mu za tuto křivdu pomstil. Russworm proplová příběhem „nedotknut“. Jeho postava je zde vykreslena hlavně z pohledu milostných pletek a afér. Významnou roli v příběhu hraje markýza Eleonora. Ta je Russwormovi milenkou, finančním zdrojem a příslibem k získání maršálské hole, později se však za zhrzenou lásku podílí na Russwormově pádu. Sabina líčí Russworna jako člověka, který se neohlíží na ostatní a jde si za svým cílem, je ochoten hrát na všechny strany a docílit tak svých záměrů. Ty jsou podle Sabiny často jen milostného rázu, hlavním Russwormovým cílem se však jeví získání nejvyšší vojenské hodnosti.

Sabina se ve svém díle také zajímavě vyjadřuje k incidentu, který propukl mezi Karlem st. ze Žerotína a Russwormem. Zde líčí Russwormovo chování vůči Žerotínovi jako čistě osobní, bez vnější motivace.¹⁵²

Pokusím se nyní o krátké shrnutí Sabinova díla. Sabinův text je první, který pojímá Russwormův osud jako románové vyprávění. Autor se nesnaží oslovit čtenáře historickými fakty, spíše jej chce vtáhnout do děje líčením krajiny a vykreslením charakterů postav. Jeho upřednostnění milostné a politické linky před událostmi válečnými mělo v době svého vydání jistě úspěch. Sabina vnímá Russworna jako dobrodruha, který se snaží prosadit se

¹⁵⁰ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 77.

¹⁵¹ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 12.

¹⁵² SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 141.

v rudolfínské době. Russworm jedná často pod návalem emocí, impulzivně a ignoruje následky, které plynou z jeho činů. V další lince románu se objevuje souboj náboženský, a to nejen v prostředí křesťanů a Turků, ale i na poli domácím. Sabina těžší maximum z budoucí historie střetu protestantství s katolictvím. Vykresluje rudolfínskou dobu jako místo vznikajícího konfesijního konfliktu, do kterého jsou vtaženy různé strany se svými cíli. Ve svém vyprávění jeho postavy často vidí „předzvěsti“ bitvy na Bílé hoře a vpád pasovských vojsk do Prahy. Předbělohorská epocha byla silným tématem literárních děl doby, ve které Sabina vydal svůj román.

Práce Karla Sabiny o Russwormovi byla dlouho zapomenuta. Knižní vydání z roku 2013 přineslo čtenářské obci možnost zjistit více o autorově literárním působení. Jeho Russworm odpovídá románovému stylu doby, ve které vznikal. Dnešnímu čtenáři se může kniha jevit poněkud rozvětvená co se týče postav a jejich dějových linií. Čtenář také často narazí na poměrně detailní a rozvětvené popisy prostředí a míst. Milostný syžet a jeho vliv na Russwormův osud Sabina vyzdvihuje a do popředí před historické informace.

Sabinův Russworm je zajímavý pro srovnání s dalšími romány, které vznikaly později.¹⁵³ Jeho kniha by neměla být opomenuta, může také oslovit některé dnešní čtenáře.

6.3. Josef Jiří Stankovský, Dobrodruzi. Historický román, Praha, 1880

J. J. Stankovský patřil mezi české spisovatele 19. století. Jeho repertoár byl široký, od divadelních her po povídky a romány. Knižního vydání se J. J. Stankovský¹⁵⁴ nedožil, zemřel roku 1879. Kniha vyšla ve třech vydáních, poslední se objevilo roku 1929.

Informace o důvodu napsání knihy o Russwormovi a jeho životním příběhu v monografii nenacházíme. Doba rudolfínské Prahy však nebyla J. J. Stankovskému cizí. Z tohoto období pochází také jeho další román, *Tajemství Rudolfa II.*¹⁵⁵

Dobrodruzi se zabývají spíše milostným a životním osudem hlavních postav, autor se vyhýbá politickým či válečným událostem. Kniha úvodem přibližuje dobu vlády Rudolfa II. Stankovský ukazuje Prahu této epochy: „Město dobrodruhů, město neřestí a divokých vášní! Toť název, jaký pozdější historie přičkla Praze Rudolfově a jaký právem jí

¹⁵³ Jedná se o romány: *Dobrodruzi* J. J. Stankovského a *Osamělého rváče* od M. V. Kratochvíla.

¹⁵⁴ Josef Jiří Stankovský (11. 11. 1884 - 10. 12. 1879) Dramatik, spisovatel, teatrolog, překladatel. MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. díl 4. S-Ž, sv. I. S-T.* vyd 1. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6, s. 334.

¹⁵⁵ STANKOVSKÝ, Josef. *Tajemství Rudolfa II.: historický román z doby panování římského císaře a českého krále.* 1. vyd. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-563-2.

náleží. Nepátřejme po důkazech! Klopýtáme přes ně.¹⁵⁶ Už z tohoto textu je patrné, kam se román ubírá.

Knihy je z pohledu Russwormova osudu retrospektivní, začíná v lednu roku 1604. Russworm se v příběhu postupně vrací k činům a událostem, které se staly. Autor nezabíhá do podrobností vojenských, politických nebo do konkrétních popisů. Hlavní linie se soustředí okolo Russworma a Bassompiera.

Autor ve svém románu cituje některé dobové zdroje a pozdější literaturu. Stankovský se ve svém díle odkazuje na paměti Bassompiera, avšak ne vždy, pouze tam, kde přejímá konkrétní popisy událostí. Dále cituje Dačického zprávy¹⁵⁷ a studii od Mikovce Život a smrt Hermana Kryštofa Ruesswurma.¹⁵⁸ Texty předchozích badatelů autor necituje vždy, pouze tehdy, pokud událost líčí konkrétně, nebo chce-li odkázat na další informace. Jestliže se románem pečlivě zabýváme a porovnáme jej, můžeme dojít k závěru, že hlavním zdrojem použitým v Dobrodruzích, se stal Mikovcův Russworm.¹⁵⁹

Příběh Dobrodruhů však vykládá události z 24. července 1605 a důvody konfliktu jinak, než je popsal Mikovec. Stankovský vykresluje střet Russworma s F. Belgioiosem z důvodů milostných a až poté politických. Podle Stankovského zanechal Russworm po svém působení na Blancmeilském zámku znásilněně šlechtičně dceru a syna. Tyto postavy se pak stávají ústředními ve sporu Russworma s bratry Belgioiosovými.

J. J. Belgioioso má stále s Russwormem nevyřízené účty. Proto pověří svého bratra F. Belgioiosa, aby svedl domnělou Russwormovu milenkou Brigitu. Ta je ve skutečnosti Russwormovou dcerou. Později syn Vít zraní F. Belgioiosa a ten je pokládán za mrtvého. Časem vyjde najevo, že mrtev není a Russworm je podezřelý jako možný strůjce vraždy F. Belgioiosa.¹⁶⁰ Jeho syn Vít utíká na uherskou frontu, kde umírá, dcera Brigita mezitím porodí Belgioiosovo mrtvé dítě. Russworm pod vlivem okolností uvažuje o možném odchodu ze služeb Rudolfa II. k bavorskému vévodovi. V pozadí strojí své intriky Filip Lang, který má s Russwormem nevyřízené účty za příkoří, které mu Russworm způsobil. Lang vyhotoví falešnou zprávu, ve které chce Russworm vstoupit do služeb tureckého sultána. Tu pak Filip Lang předloží Rudolfovi II. po smrti F. Belgioiosa. Russworm se ve

¹⁵⁶ STANKOVSKÝ, Josef. *Dobrodruzi: historický román*. Praha: František Šimáček, 1880, s. 4.

¹⁵⁷ *Dobrodruzi: historický román*. Praha: František Šimáček, 1880, s. 18–19. Jedná se o nařízení Rudolfa II., ohledně vzrůstající kriminality.

¹⁵⁸ *Dobrodruzi: historický román*. Praha: František Šimáček, 1880, s. 139.

¹⁵⁹ Příkladem může být líčení střetu s F. Belgioiosem, nebo konkrétní sumy, které J. J. Stankovský uvádí a další. Více MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861>

¹⁶⁰ STANKOVSKÝ, Josef. *Dobrodruzi: historický román*. Praha: František Šimáček, 1880, s. 234.

vazbě shledá se svojí dcerou a odhalí jí pravdu o jejím původu a usmíří se s ní. Brigita se poté dostane mezi katovy pomocníky. Po stětí svého otce ze šoku zemře a překvapí tak celé publikum přítomné popravě.

Na pozadí milostných příběhů a politických intrik se objevuje vznikající spor českých stavů s vládní politikou Habsburků. Jako hlavní představitel českých stavů je prezentován Václav Budovec z Budova.

Pokud porovnáme závěr románu *Dobrodruzi* s historickými informacemi, dojdeme ke zjištění, že Stankovský silně fabuluje. Pro příběh nehraje tento fakt zásadní roli. Stankovského práce nabízí další pohled na Russworma a jeho vnímání v českém literárním prostředí. Russworm je vykreslen jako voják a milovník života. Zároveň se projevuje jeho lidská stránka, kdy se snaží postarat se o svoji dceru a syna. Mezi svými přáteli je Russworm přátelský člověk. Stankovský také ulehčuje různým situacím; příkladem je incident se dvěma dcerami hospodského, kdy hospodský podepíše smlouvu dobrovolně, opilý, bez vnějšího nátlaku. I to, jak se z pozdějšího vyvrcholení situace Russworm s Bassompierrem dostanou, je vylíčeno spíše jako dobrodružná historka než situace, v níž šlo o holý život.

Román *Dobrodruzi* je odlišný od pohledu a přístupu, který zvolil Karel Sabina a později Miloš Václav Kratochvíl v *Osamělém rváči*. Poslední vydání *Dobrodruhů* vyšlo v roce 1929. Dalších vydání se knize nedostalo.

6.4. Antonín Rezek, Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské, Praha, 1880

Studie Antonína Rezka je v pořadí třetí, která se zabývá osobou H. K. Russworma. Rezek ve své práci používá ke zpracování osobnosti H. K. Russworma tyto prameny a literaturu Beckovského *Poselkyni starých příběhův českých*, *Paměti Bassompierrovy*, Bartholdovu studii *Hermann Christoph Russworm*, Mikovcův text *Život a smrt Hermanna Kristofa z Ruesswurma*, Hurterovu studii *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolphs II.*, monografii a edici Josefa Emlera *Nekrologium kláštera sv. Anny v Praze*¹⁶¹ a další zdroje.

Pokud porovnáme citační zdroje Rezka a Mikovce, docházíme k závěru, že Rezek nepoužil jiné prameny a literaturu než Mikovec. Jeho studie je doplněna pouze odlišnými informacemi v kontextu vlády Rudolfa II. – příkladem toho je báseň od Mikuláše Dačického. Rezkova práce je velmi kvalitní pro chronologičnost a ucelenost. Rezek také

¹⁶¹ EMLER, Josef, ed. *Nekrologium kláštera sv. Anny v Praze*. Praha: vydal dr. Josef Emler, 1878.

oproti Mikovcovi více informací čerpá z memoárů Bassompierových.¹⁶² Nelze však říci, že by se jednalo o pouhý přepis či opis Mikovcovy práce. Autor cituje Mikovcův text, uvádí i přesné stránkování.

Text Rezkovy studie byl publikován v časopisu „Květy. Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy“. Obsahové zaměření tohoto časopisu bylo beletristické a populárně naučné. Časopis měl především populárně naučný charakter.¹⁶³ Dílko „Russworm a Belgiojoso“ tomuto zaměření odpovídá. Rezek se snaží vtáhnout čtenáře do tehdejší doby mnohem více. Hned v úvodu své práce líčí dobu Rudolfa II. jako velmi nestabilní, plnou rozdílu a odlišných postojů: na jedné straně cizinci hledající v Praze snadný výdělek, na straně druhé místní problémy spojené s rozkoly v náboženských otázkách. Pokud jde o Russworma, vykresluje ho jako dobrodruha hledajícího slávu a úspěch. Detailně popisuje všechny jeho incidenty a přečiny, neshledal jsem však, že by někde fabuloval nebo přecházel do fikce. Autor se snaží vylíčit tehdejší Russwormovy „příhody“ více tak, aby byly přitažlivé pro širokou čtenářskou obec. V závěru, při soudním procesu s Russwormem, ukazuje významnou roli Filipa Langa a jeho vliv na císařovo rozhodnutí. Stejně jako Mikovec, vykresluje Rezek Filipa Langa jako zrádnou figuru, která tahá za nitky na císařském dvoře. Rezek také nepřímo cituje práci Khevenhillerovu o následné milosti, kterou Rudolf II. vydal. Zde Rezek cituje výrok, který měl Filip Lang vyslovit poté, co zbrzdil údajnou milost.¹⁶⁴ Tím ještě více vykresluje Langa jako intrikána, jenž byl proti Russwormovi osobně vyhraněn.

Na závěr své studie Rezek provedl srovnání Russwormova života v protikladu s jeho činy, kterých se dopustil, a jeho závěti, v níž odkázal značné sumy různým církevním institucím. Rezek napsal: „Srovnáme-li tyto a téhož druhu zprávy již dříve řečené s ostatním bouřným a divokým životem Russwormovým, tu objeví se nám v pravém světle typus tehdejšího života, podobný starořímskému bohu s dvěma obličejí! A takový byl vesměs život v pohnuté době Rudolfské, na počátku velkých nastávajících bouří v Čechách i v celé Evropě.“¹⁶⁵ Rezkovi nelze upřít literární talent. Článek „Russworm a

¹⁶² REZEK, Antonín. Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 3., s. 369–377. Rezek přepisuje celé události tak, jak je popsal Bassompierre.

¹⁶³ Více k časopisu *Květy* BERVIDOVÁ, Michaela. „*Květy*“: *Historie časopisu a digitální edice ročníků 1-3 (1834–1836)*. [online]. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/64825/ff_m/

¹⁶⁴ REZEK, Antonín. Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 3., s. 369–377, s. 377.

¹⁶⁵ REZEK, Antonín. Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 3., s. 369–377, s. 377.

Belgiojoso“ nepřichází s novými informacemi, rozvádí však dále Bassompierrovy paměti a pracuje s osobou Russwormovou odlišněji než Mikovec.

Text A. Rezka jsem použil jako jeden z primárních zdrojů své bakalářské práce pro její chronologičnost a přehlednou strukturu.

6.5. Kamil Krofta, Konec Russwormův, Pražský obraz 1605, Praha, 1910

Text Kamila Krofty je v pořadí pátou prací, která se na české literární scéně v souvislosti s Russwormem objevila.

Krofta se na rozdíl od předchozích badatelů zaměřil na konkrétní událost ze života H. K. Russworma. Jednalo se o smrt F. Belgioiosa a následný proces, ve kterém byl Russworm obviněn a popraven. Krofta se ve své studii také více zaobírá otázkou kriminality v tehdejší Praze a důvody, proč se tato situace vystupňovala.¹⁶⁶ Krofta ve svém textu odkazuje na obě předchozí práce týkající se Russworma. Jedná se o již výše citované studie Mikovce a Rezka. Krofta přináší do této problematiky také další zdroj, a to studii německého historika A. Stauffera „Herman Christoph Graf von Russworm“.¹⁶⁷ Tato práce nebyla předchozím autorům známa a přidává dalšími informace k Russwormovu životu. Staufferova studie je velmi obsáhlá, autor se v ní vyjadřuje kriticky k různým pramenům, ve kterých byl Russworm zmíněn. Příkladem jsou paměti Bassompierrovy.¹⁶⁸

Krofta při psaní studie použil jako hlavní prameny informační práci Staufferovu a relace parmských velvyslanců a papežského nuncia.¹⁶⁹ Nabízí tedy na události okolo smrti F. Belgioiosa pohled ze strany italské. V předchozí kapitole jsem již popsal, v čem se výklad události v relaci liší.

Krofta se zaměřil na vztah mezi Russwormem a italskými důstojníky. Také se více soustředí na osobní rozpory mezi Russwormem a J. J. Belgioiosem. Krofta v úvodu svého článku krátce shrne Russwormovu osobní a kariérní historii. Zaměřuje se pouze na jeho „duelové“ aféry a souboje. V porovnání s budoucí událostí předkládá oprávněně myšlenku, že konflikt s F. Belgioiosem byl naplánovaný. O Russwormovi se vědělo, že je prchlivý a

¹⁶⁶ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný [online]*. 1910, roč. 39, č. 1., s. 15-16. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>

¹⁶⁷ STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II.* München: Wolf und Sohn, 1884.

¹⁶⁸ STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II.* München: Wolf und Sohn, 1884, s. 223-227.

¹⁶⁹ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný [online]*. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13-23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>, s. 17.

pro ránu nejde daleko.¹⁷⁰ Podle Krofta se 23. červenec 1605 mohl stát osudným dnem. Russworm se setkal s J. J. Belgioiosem. Ten neodpověděl na pozdrav, což málem vyvolalo boj mezi družinou Russwormovou a Belgioiosovou. Papežský nuncius se proto radil se španělským velvyslancem, jak zabránit možnosti konfliktu, který by mohl být osudný.¹⁷¹

Dále Krofta pokračuje italskou zprávou, kterou přeložil k události z 24. července 1605. Krofta poté provedl analýzu obou výpovědí k události a porovnával shodné rysy obou zpráv. Soustředil se také na odlišnosti v obou výpovědích. Na závěr své studie se zabíral samotným dnem poprav a pověstmi, které vznikly po Russwormově smrti. Nakonec přiložil transkripci autografu, který je přisuzován Russwormovi. Závěr jeho práce je tedy stejný, jaký zvolil Mikovec.¹⁷²

K. Krofta publikoval svůj text stejně jako Mikovec v časopisu Lumír. Jeho práce je však více popisná. Krofta se vyhýbá líčení životních událostí H. K. Russworma. Soustředí se na proces spojený se smrtí Russwormovou. Přináší také pohled druhé strany a shledává shodné body, objevující se v obou výpovědích. Nelze však říci, že by se pokoušel očistit Russworma. Přináší poznatky, které vrhají na soudní proces s Russwormem nové světlo.

Text jsem použil do své bakalářské práce jako doplňující. Kamil Krofta připojil k osobnosti H. K. Russworma další ze střípků, které nám umožňují více pochopit konec tohoto vojevůdce.

6.6. Miloš Václav Kratochvíl, Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu, Praha 1941

První vydání Osamělého rváče vyšlo v roce 1941. Tento román byl první v literární kariéře M. V. Kratochvíla. Autor pocházel z rodiny s odborným historickým vzděláním,¹⁷³ sám vystudoval jako archivář na Filosofické fakultě University Karlovy v roce 1928. Poté pracoval jako archivní úředník v Městském archivu hlavního města Prahy.¹⁷⁴ Před Osamělým rváčem vydal soubor povídek Bludná pouť, ten se však nesetkal s velkým

¹⁷⁰ Russwormovy souboje jsem popsal již v 1. kapitole.

¹⁷¹ KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 1., s. 13–23. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>, s. 20. Krofta zde také informuje o tom, jak chtěl velvyslanec zabránit konfliktu skrze Rudolfa II. Najdeme tu i odkaz na Svátkovu práci Smrt hraběte Schönburka.

¹⁷² Jedná se o autograf, který zanechal Russworm v památníku hrabat z Fürstenberku. Tento památník se mi bohužel nepodařilo dohledat.

¹⁷³ Otec M. V. Kratochvíla pracoval jako archivář ve vídeňském archivu. Více MILOTOVÁ, Nina. Vídeňský patron. Životní osudy historika a archiváře Václava Kratochvíla. *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue*. 2012, roč. 34, č. 5, s. 24–27.

¹⁷⁴ HAMAN, Aleš. Miloš Václav Kratochvíl. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2006. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=413>

úspěchem ze strany čtenářů. Můžeme v něm nalézt spisovatelský styl, jaký Kratochvíl uplatnil ve svých dalších dílech, konkrétně pak v *Osamělém rváči*.

Kratochvíl sbíral materiály pro vydání svého románu osm let. První poznámky k *Russwormovi* pocházejí z roku 1931.¹⁷⁵ V doslovu k prvnímu vydání Kratochvíl píše: „Toto vše bylo a nemuselo být teprve vymyšleno. Německé a maďarské kroniky, korespondence, soudní akta, diplomatické relace, zprávy, které si o politické situaci dali posílat augspurská finančníci Fugerové, to vše posloužilo z původních psaných i tištěných pramenů věrohodnými zprávami i zajímavými klety.“¹⁷⁶ V dalších publikacích se můžeme dozvědět o možných zdrojích pro Kratochvílův román. V kapitole *Sabinovo vypravěčství* a zdroje od Petry Hesové nalezneme informaci, že Kratochvíl čerpal z poznámek v pozůstalosti právního historika Hermengilda Jirečka.¹⁷⁷ Další zajímavou informací najdeme v díle *Velká kniha o soubojích a duelantech* od Vladimíra Šindeláře. Autor tvrdí, že Kratochvíl čerpal také ze studie Staufferovy.¹⁷⁸

Osamělý rváč se literárním stylem řadí mezi biografické romány. Kratochvíl však nepopisuje pouze životní osud *Russwormův*. Vytváří poutavé dílo, které je doplněno filosofickým a psychologickým pohledem. Nevykresluje *Russworma* jen jako dobrodruha, nezabývá se pouze jeho vojenským, milostným či politickým osudem. Vytváří na pozadí rudolfínské epochy obraz hledání osudu člověka v jakékoliv historické době,¹⁷⁹ ve které se mu stává *Russworm* ideálním. Kratochvíl ho vykresluje jako člověka, který hledá smysl života ve světě, ve kterém není snadné se orientovat. *Russworm* je však antihrdinou. Autor románu nijak nezakresluje nebo neobhájí činy, kterých se dopustil. Uměleckým proudem v tehdejší rudolfínské Praze byl manýrismus. *Russwormův* život je vyprávěn velmi podobně. Po optimistickém a jistém dětství přichází zlom, po kterém se *Russworm* dostává do nejistoty, hledání odpovědí a pochybností. Vše vrcholí procesem a *Russwormovým* odsouzením, kdy se hlavní hrdina podvoluje osudu bez jakéhokoliv odporu a přijímá svou

¹⁷⁵ KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 335.

¹⁷⁶ KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 334.

¹⁷⁷ SABINA, Karel. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5, s. 350; V 8. vydání *Osamělého rváče* nalezneme v doslovu Josefa Hrabáka totožnou informaci o Hermengildu Jirečkovi (1827-1909). KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč*. Vyd. 8. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 328. Po návštěvě v Památníku národního písemnictví jsem nic k osobě H. K. *Russworma* v pozůstalosti Hermenegilda Jirečka nenalezl.

¹⁷⁸ ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 235; STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II. Von Albrecht Stauffer*. München: Wolf und Sohn, 1884.

¹⁷⁹ V prvním vydání je doslov, ve kterém autor popisuje, jak vnímá žánr historického románu. Více v KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 334.

smrt skoro jako vysvobození a jedinou jistotu. V podání M. V. Kratochvíla je smrt neustálým Russwormovým společníkem, ať se nachází na bojišti, nebo mimo ně. Autor pracuje velice dobře také na psychologickém portrétu hlavního hrdiny. Russworm je rozerván vnitřně, mezi rozpory tehdejší doby, mezi životem politické smetánky a realitou bojišť, ve kterých se pohybuje s orlím nadhledem. Na druhou stranu, Kratochvílův Russworm zažívá v prostředí mimo válečnou frontu pocity, které se dají nalézt v dílech spisovatelů ztracené generace.¹⁸⁰

Třetí vydání z roku 1955 přichází se značnými změnami týkajícími se pohledu, který autor na Russworma vytvořil. Ten již není líčen jako člověk s rozpolcenou duší, je už spíše více zlý a temný. Russworm je vykreslen jako jedinec, který se odtrhne od společnosti, a proto je později potrestán smrtí v samotě. Také jsou vynechány některé pasáže z prvního vydání, jiné jsou nahrazeny.¹⁸¹ Návrat k prvnímu obrazu Russworma se neuskutečnil ani v roce 1968. Text v Doslovu, který napsal Miroslav Petříček, zní, „Tím hovořil Kratochvílův román v době svého prvního vydání k přítomnosti velice výmluvně: varoval před mravní kapitulací, nastavoval odpudivé zrcadlo krajnímu individualismu, epicky působivým umocněním zpodoboval horečnatou agónii rozkládajícího se světa. Právě zde, ve stylově ústrojně realizaci odpovídající myšlenkovému záměru, byla – a je i dnes – neselhávající přesvědčivost Osamělého rváče: všechny slohové prostředky stupňují románový děj v hrozivou, katastrofální vizi odumírající epochy.“¹⁸² Podle Petříčka představoval Kratochvíl už v prvním vydání Russworma jako krajního individualistu,¹⁸³ který je za svou neschopnost milovat odsouzen k zániku. V následujících nákladech se autor nevrátil k prvnímu obrazu H. K. Russworma. Románu se dostalo celkem osmi vydání, naposled v roce 1986.

¹⁸⁰ Jedná se o momenty, kdy se Russworm pohybuje v Praze a na dvoře Rudolfa II. V době míru nedokáže Russworm nalézt cíl a smysl života, hledá ho tedy milostnými či jinými útekami z reality. Pro srovnání podobného líčení života po válce a doma: REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. 9. vyd. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1395-7. Remarque se k autorům ztracené generace hlásil, není mezi ně však řazen. M. V. Kratochvíl se tematice první světové války věnoval také ve svých dílech KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Evropa tančila valčík*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982; *Evropa v zákopech*. Praha: Československý spisovatel, 1977.

¹⁸¹ Text Ester Novákové zpracovává román *Osamělý rváč* z pohledu literárního. NOVÁKOVÁ, Ester. *Člověk v chaosu světa: Osamělý rváč Miloše V. Kratochvíla*. *Bohemica litteraria*. 2011, roč. 14, č. 2, s. 53–62. ISSN 1213-2144. Příkladem změn je vynechání kapitoly 12. z prvního vydání z roku 1941. V ní je nastíněna hlavní motivace F. Langa proti H. K. Russwormovi. Ve vydání z roku 1955 je nahrazena rozhovorem s mrtvým přítelem Russworma z dětství. Zde autor představuje H. K. Russworma jako člověka, který není schopen lásky k lidem, je sám, a proto odsouzen k zániku. Tuto změnu nalezneme i v dalších vydáních. KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč*. 7. vyd. Žatva. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 451-460.

¹⁸² KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč*. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 319.

¹⁸³ Pokud porovnáme závěr M. Petříčka s prací dr. Ester Novákové, shledáváme rozpor v náhledu na první vydání. Pro porovnání NOVÁKOVÁ, Ester. *Člověk v chaosu světa: Osamělý rváč Miloše V. Kratochvíla*. *Bohemica litteraria*. 2011, roč. 14, č. 2, s. 53–62. ISSN 1213-2144. M. Petříček byl pravděpodobně ideologicky motivován.

Pokud se zaměříme na samotný vypravěčský styl M. V. Kratochvíla, prokazuje autor mimořádné schopnosti. Ester Nováková ve své práci vystihla kvality díla M. V. Kratochvíla podrobně. Následující shrnutí bude tedy jenom obecné.

Kratochvíl kombinuje psychologickou prózu s lyrizující rovinou románu. Ta má lineární časovou linku. Russwormův život je dynamický, je souhrou náhod a daných událostí. Autor zvládá tento sled sloučit v celek. Také často kvalitně propojuje epické vyprávění s naturalistickým detailem. Např. „8. listopad. Nebylo vlastně rána. Bylo udušeno šerem a den se neprobral mlhami, které jej ovíjely jako pavučiny mouchu. Údy křehly a bolely. Vojsko se vleklo vodou země a nebes. Ty, které rozklepala horečka, nastrkali na vozy, kde zalezli v mokrých hadrech mezi plachtoví. Vojáci i koně kašlali sípavými i hrčivými zvuky. Oběd byl oplachován hustým deštěm.“¹⁸⁴

Román *Osamělý rváč* M. V. Kratochvíla je dílem přesahujícím jednu historickou dobu. Autor dokázal spojit historické reálie, nesklouzl k pouhému popisnému stylu, ale našel rovnováhu mezi historickou prací a beletristickým zpracováním. Kniha má vysokou hodnotu nejen z těchto důvodů. Autor nebere Russworma jen jako zdroj senzací a historických faktů, ale vykresluje ho coby člověka se všemi tísněmi a démony, se kterými se jedinec potýká v jakékoliv době.

Důvody, proč autor změnil Russwormův obraz, vysvětlil ve třetím vydání z roku 1955.¹⁸⁵ Stalo se to z ideologických příčin. Rozhodnout, jestli tato změna byla správným krokem, není v mé kompetenci. Autor sám v doslovu k prvnímu vydání píše: „Neboť proč rozlišovat román podle toho, jsou-li v něm lidé oblečení do dnešních šatů, nebo do krinolín či renesančních úborů španělských mód? Ve všech těch šatech, pod talířovitými krejzlíky nebo pod uniformou letce přece stále vězí – člověk. Člověk!“¹⁸⁶ Kratochvíl promítá do historických reálií a zpráv „člověka“, kterého sám stvořil, člověka, jenž přesahuje jednu historickou dobu. V životopisné poznámce v prvním vydání nacházíme tuto informaci: „Autora lákaly nejprve okázalé vnější osudy tohoto rudolfinského generála; léta trvalo seznamování, avšak teprve když postava prozradila pod povrchem možnost skrytého dramatu – ne ovšem svého – byl *Osamělý rváč* napsán.“¹⁸⁷

¹⁸⁴ NOVÁKOVÁ, Ester. Člověk v chaosu světa: *Osamělý rváč* Miloše V. Kratochvíla. *Bohemica litteraria*. 2011, roč. 14, č. 2, s. 53–62. ISSN 1213-2144, s. 61.

¹⁸⁵ KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1955, s. 313–314.

¹⁸⁶ *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 334.

¹⁸⁷ *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 335.

V prvním vydání nacházíme Russworma jako individualistu, který na konci života získá možnost smíření se světem.¹⁸⁸ Ve třetím vydání je Russworm až krajně individualistický a neschopný milovat člověka, proto nakonec umírá v samotě, nebojuje se smrtí, je jí spíše pohlcen. Jediný moment, kdy Russworm cítí sounáležitost s ostatními lidmi, je na bojišti. Ke svým vojákům a ostatním velitelům, kteří sdílejí jeho myšlenky, je silně loajální.¹⁸⁹

Pro pochopení Russwormova obrazu je velice příhodná pasáž z knihy, kdy arcivévoda Matyáš rozmlouvá s hlavním hrdinou. V tomto rozhovoru je vidět silný rozdíl v chápání životního údělu obou mužů.

Matyáš se snaží přesvědčit Russworma, aby vstoupil do jeho služeb. V rozhovoru se Matyáš snaží zapůsobit na Russwormovu empatii. Kratochvíl píše: „Jste voják, mlčte, jste voják a chcete všechno hned. Turecké války tu mohou trvat ještě sto, dvě stě let! Co na tom? Já na ně nespíchám, poněvadž po mně přijde druhý a po něm třetí a každý z nás položí jednu cihlu k stavbě. Nejsme jednotlivci jako vy, jsme články rodu, neženeme se za krátkodechou gloriolou, která stačí ozářit jeden život; my myslíme a jednáme jako střídající se kameníci stavební hutě: co na tom, že já chrám nezaložil, ale mám na něm vybudovat právě tento úsek zdi, sklenout tuto jedinou část klenby, a vůbec na tom nezáleží, že stavbu nedokončím; ruce mého syna nebo synovce nebo koho – ale vždy to budou ruce Habsburka, které se chopí díla, přesně na místě, kde jednou vyklouzlo z mých mrtvých dlaní.“¹⁹⁰ To se však neslučuje s Russwormovým pohledem na život. „On svůj úkol viděl zcela jinak, on není Habsburk, ví Bůh, že není. Není členem staletého rodu, je mužem jediného života, jediného krátkého života, a především je mužem, který chce vydat svou sílu a vše, co v něm je, úplně až do posledního dechu...“¹⁹¹ Russworm tak získává obraz lidské bytosti, která se snaží utéct před smrtí vykonáním velkého činu, jenž by rezonoval v historii.

Osamělý rváč M. V. Kratochvíla je pozoruhodným a kvalitním literárním dílem. Autor dokázal spojit odbornou historii s prózou. Oproti předchozím románovým zpracováním čerpajícím z tématu Russwormovy osobnosti vtiskl autor osobitý psychologický portrét, který přesahuje jednu historickou dobu. Název prvního vydání knihy se promítá všemi následujícími vydáními, i když již není uváděn. Kratochvíl sice

¹⁸⁸ Na této informaci se shoduje i V. Řezáč v doslovu k druhému vydání. KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč*. 2. vyd. Praha: Sfinx, 1945.

¹⁸⁹ *Osamělý rváč*. 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 228–233.

¹⁹⁰ KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 213.

¹⁹¹ *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu*. Praha: Evropský literární klub, 1941, s. 213.

pozměnil románový profil hlavního protagonisty a jeho osudů, kvůli politickým změnám po roce 1948 však hlavní teze zůstala zachována.

6.7. Vladimír Šindelář, *Velká kniha o soubojích a duelantech*, Praha, 2004

Velká kniha o soubojích a duelantech s podtitulem *Dávné i nedávné aféry cti* vyšla prvně v roce 2004. Čerpá z předchozí autorovy práce *Šermíři, rváči, duelanti* z roku 1994. Šindelář doplňuje své předchozí poznatky dalším rozšířením: místo zaměřením se na historii evropského šermu z předchozí knihy se soustředí více na duelanty a jejich životní epizody.

Šindelář ve své monografii věnuje jednu z kapitol i Russwormovi.¹⁹² Autor zvolil pro přiblížení životního příběhu Russworma název *Postrach císařových nepřátel*. Text o Russwormovi je biografický, v úvodu Šindelář poskytuje letmé srovnání s Valdštejnem. Dále již pokračuje informacemi o Russwormově mládí, o jeho působení na francouzsko-nizozemské frontě a prvních incidentech, kterých se dopustil. O Působení Russworma ve službách Rudolfa II. píše: „Zatím jen v hodnosti hejtmana, ale už roku 1594 získal pomocí známostí a pletich od Rudolfa II. patent k naverbování pluku pěchoty.“¹⁹³ Russworm je od počátku vykreslen jako kariérista a intrikán. Záhy jsou také vyzdvíženy jeho strategické a válečnické dovednosti. Kvůli nim se dle autora dostal Russworm do sporu s italskými veliteli a s Adolfem ze Schwarzenbergu. Hlavním důvodem sporu s italskými důstojníky byla aféra Geoga Basty a následný soud. Šindelář píše: „A když se začalo nahlas hovořit o nadcházejícím soudu nad neschopnými generály a také o budoucím vrchním veliteli císařské armády v Uhrách – Russwormovi – pochopili Italové, že musí jednat, tedy zbavit se Russworma.“¹⁹⁴ Autor udává jako důvod „italské nenávisti“ závist vůči Russwormovým úspěchům a ohrožení jejich kariérního postupu. Šindelář pokračuje Russwormovými konkrétními konflikty, ve kterých se jednalo o souboje a duely. Znovu se zde opakuje myšlenka, že souboj s F. Belgioiose byl dopředu naplánován, vědělo se totiž o Russwormově horkokrevnosti.

Dále již text pokračuje událostmi z 24. července 1605. Šindelář vykládá počátek střetu Russworma a F. Belgioiosa podobně jako Mikovec, Kratochvíl či Rezek. Předkládá pak dvě varianty smrti F. Belgioiosa. V jedné mu Russworm osobně zasadil smrtelnou ránu. V druhé je F. Belgioioso zabit Russwormovými sluhy. Jako hlavní strůjce

¹⁹² ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 230-235.

¹⁹³ *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 231.

¹⁹⁴ *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 232.

Russwormova odsouzení je líčen Filip Lang. Šindelář se také zmiňuje o Matyášovi Habsburském jako jednom z dalších protivníků H. K. Russworma. Po popisu Russwormovy popravky se autor dopouští nepřesnosti. Uvádí, že Russwormovi sluhové byli popraveni po jeho smrti. Furlani byl však zabit mnohem dříve při pokusu o útěk.¹⁹⁵

Autor neuvádí žádné konkrétní zdroje, z nichž čerpal. V závěru kapitoly podává zajímavé informace ohledně Miloše Václava Kratochvíla. Šindelář píše: „Někdy koncem třicátých let 20. století se však náhodně dostala pražskému historiku, archiváři a později i známému autoru historických románů Miloši V. Kratochvílovi do ruky kniha se stručným názvem Hermann Christoph Graf von Russworm. Jejím autorem byl německý historik Stauffer a knížka vyšla v Mnichově roku 1884... Hned na první pohled mi bylo jasné, že je to hotový námět na román“, řekl mi, když jsme se roku 1984 spolu prvně setkali.“ Tyto informace jsou velice zajímavé s ohledem na Kratochvílovu tvorbu. Je velmi pravděpodobné, že Šindelář čerpal z Osamělého rváče. Šindelář uvádí v závěru kapitoly o Russwormovi Osamělého rváče z roku 1941. Na úplný závěr píše: „Ačkoliv Miloš Václav Kratochvíl napsal celou řadu dalších pozoruhodných prací, patří román o životní pouti vojevůdce Russworma k těm nejlepším. Právě díky němu tato tragická a zároveň pozoruhodná postava z rudolfínské doby náhle vystoupila ze stínu zapomnění.“¹⁹⁶

Kapitola je doplněna obrazovým materiálem. První je portrét H. K. Russworma. Jedná se o portrét od Lucase Kiliana podle předlohy Hanse von Achena. **[Příloha 5]** druhý je Rudolf II. V knize se nachází také vyobrazení z různých učebnic šermu této doby. Bohužel však nemáme konkrétní informace o tom, jak Russworm šermoval. Ze zpráv, které poskytl ve svých pamětech Bassompierre a z článku od Míkovce víme, že to nebylo vždy čestným způsobem, ale jakou školu nebo způsob volil, není známo.

Knih V. Šindeláře nepřináší k Russwormovi nové informace či poznatky. Russwormův obraz je neutrální, autor nezabíhá do detailů. Kapitola o Russwormovi není historickou studií. Autor také nepoužil Russwormův horoskop, který přináší zajímavé informace s ohledem na jeho duelantskou kariéru.¹⁹⁷

¹⁹⁵ ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 235

¹⁹⁶ ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6, s. 235.

¹⁹⁷ FIESCHI, Maurizio di. *Comitis de Flisco decas de fato, annisque fatalibus tam hominibus quam regnis mundi* [online]. Francofurti: Schönwetter, 1665. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10049134-4>, s. 55.

6.8. Toufar Pavel, *Intrikáni v české historii*, Praha, 2005

Knihy *Intrikáni v české historii* s podtitulem *Příběhy lásky, vášně i nenávisti* vyšla poprvé v roce 2005. Už z názvu je patrné, kam se orientuje. „Intriky procházejí historickými událostmi v našich zemích už od dávných dob. Intrikovat měla už například v roce 921 kněžna Drahomíra proti své sokyni kněžně Ludmile.“¹⁹⁸ Autor se zaměřuje na významné intrikány v historii, někteří však jsou pouze domnělými. Největší intrikáni žili dle P. Toufara na konci 16. století a začátku 17. století. Těmto dvorským intrikám propadl i Heřman Kryštof Russworm. Takto autor vykresluje osobu Russwormovu.

P. Toufar uvádí: „Mým úmyslem nebylo sepsat historickou studii určité doby i zajímavých lidí, kteří v ní žili – přenechávám to vzdělaným a povoláním historikům – ale chtěl jsem vám pouze vyprávět pozoruhodné životní osudy lidí, z nichž mnozí jsou dnes takřka již zapomenuti, byť ve své době patřili mezi vlivné a mocné.“¹⁹⁹ Co se týče zdrojů, které autor použil, uvádí pouze vybranou základní literaturu. Jedná se o práce Josefa Janáčka *Rudolf II. a jeho doba*, *Pád Rudolfa II.*, *Václava Bůžka*, *Rytíři renesančních Čech*, *Jaroslava Čechury a kol.*, *Historie českých spiknutí*, *Mare Koldinská*, *Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic – cesta intelektuála k popravišti*, *Každodennost renesančního aristokrata*, *V. Bůžka a kol.*, *Věk urozených*, a *prameny: Václav Březan*, *Životy posledních Rožmberků (resp. Historia rožmberská)* a *dílo Marka Bydžovského z Florentina*, *Svět za tři českých králů*.

Ohledně Russworma uvádí autor jako hlavní pramen svoji předešlou knihu.²⁰⁰ V této publikaci však nenacházíme žádnou konkrétní citaci. V poznámce je uveden pouze soupis seznamu základní literatury. Jedná se o knihy, které později znovu použil v *Intrikánech české historie* jako základní literární zdroje. V samotné knize se P. Toufar odkazuje na román *M. V. Kratochvíla*, přejímá různé informace i celé pasáže z *Kratochvílovy knihy*.²⁰¹ Dále také využil práci Josefa Svátka *Smrt hraběte Hannibala ze Schönburgu*.²⁰² V závěru kapitoly o Russwormovi přejímá pasáže z díla *J. Janáčka, Rudolf II. a jeho doba*,²⁰³ týkající se soudního procesu s Russwormem.

¹⁹⁸ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 5.

¹⁹⁹ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 249.

²⁰⁰ TOUFAR, Pavel. *Podivuhodné osudy v českých dějinách III*. Brno: MOBA, 2004. ISBN 80-243-1620-X.

²⁰¹ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 12. Autor převzal popis dobytí Neussy z díla *M. V. Kratochvíla*.

²⁰² *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 57. V souvislosti se souborem s Janem Vchynickým ze Vchynic.

²⁰³ *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 111.

Po porovnání některých pasáží z první knihy *Podivuhodné osudy v českých dějinách III.*, na kterou se autor odkazuje v *Intrikánech české historie*, je možné najít shodu mezi informacemi, která se nacházejí v práci K. Krofty *Konec Russwormův*.²⁰⁴ Je však možné, že čerpal z jiného zdroje.

Obsah kapitoly v knize sleduje Russwormovu životní dráhu od raného dětství do jeho smrti. Autor doplňuje vyprávění pasážemi z různých zdrojů, které vykreslují představu doby a podmínek na uherské frontě. K Russwormovi se vyjadřuje zřídka, většinu kapitol tvoří právě popisy doby či různé výklady.²⁰⁵ Russwormův život je sledován z vnějšku, autor nevytváří psychologický ani jiný obraz, více se zaměřuje na samotné události a životní příhody. Neustále čtenáře konfrontuje otázkami a možnými odpověďmi, drží se však původních informací, které máme o Russwormovi z předchozích prací. Na straně 66. popisuje možnost přeběhnutí Russworma k Matyášovi, kterou však odmítne. Je patrné, že čerpal hlavně z Kratochvíla; na následující straně nacházíme shodné rysy s Kratochvílovým dílem.

Nejvíce informací o Russwormovi kniha uvádí pro rozmezí let 1596–1601. Jedná se především o Russwormovo vojenské působení a soudní proces s Adolfem ze Schwarzenbergu. Poté vyprávění pokračuje rokem 1605. Tato pasáž začíná informacemi o sporu s italskými veliteli, kdy osvětluje postavy J. Basty a F. F. Belgioiosa a důvody jejich nenávisti vůči Russwormovi. Dále autor používá memoáry Bassompierrovy.²⁰⁶ Kniha se svým obsahem kloní v závěru Russwormova života k pohledu J. Janáčka v díle *Rudolf II. a jeho doba*, kdy za Russwormovým pádem stáli italští velitelé společně s rodem Lobkoviců. Ti měli vůči Russwormovi osobní zášť, označovali ho za hlavního viníka sebevraždy Adama Havla z Lobkovic. Kniha také neopomene Filipa Langa a jeho příspěvek ke Russwormovu konci.²⁰⁷

Kniha P. Toufara *Intrikáni v české historii* nepřináší k Russwormovi nové poznatky. Je však důležité říci, že autor ani takové ambice nemá. Kniha je svým obsahem více populárně naučná, snaží se zaujmout různými informacemi a kladením otázek, na které neodpovídá, spíše naznačuje možné varianty důvodů událostí. Samotného Russworma

²⁰⁴ TOUFAR, Pavel. *Podivuhodné osudy v českých dějinách III.* Brno: MOBA, 2004. ISBN 80-243-1620-X. s. 26. Informace o nepřečtení rozsudku před popravou. Podobný popis události v KROFTA, Kamil. *Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 3, s. 107–112. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png> s. 110

²⁰⁵ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 22-32 autor v této kapitole uvádí popis složení vojska v 16. století a dále také pasáže o výzbroji a výstroji. Russworm je zmíněn v prvních dvou odstavcích.

²⁰⁶ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015, s. 102. ISBN 80-243-1993-4, s. 102.

²⁰⁷ TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4, s. 111-112.

vykresluje jako dobrého velitele, který se nechal zatáhnout do mnoha intrik okolo Rudolfa II. Hlavními intrikány jsou na rudolfinském dvoře podle autora Lobkovicové, Filip Lang či Jeroným Makovský z Makové.

7. Obraz Heřmana Kryštofa Russworma ve filmu a divadle

Postava Russwormova je nejen literárním námětem, ale také se dostala na filmové plátno. Russworm se objevil v dvoudílném filmu *Císařův pekař a pekařův císař*.²⁰⁸ Není však upřesněno, o kterého Russworma se jedná. V úvodním představení Russworma císaři ohledně Golema je uveden jako „maršál polních vojsk Bernard Russworm“. Burghard Jeroným Russworm měl jen hodnost plukovníka.²⁰⁹ V následujícím dialogu mu je vyčteno hraní v kostky, pití a „fechtování“. Nevíme bohužel, odkud čerpal scénárista filmu, ale tento profil by odpovídal jak práci F. B. Mikovce, tak románu Miloše Václava Kratochvíla.

Hlavní zápletka díla se točí okolo magického Golema a jeho ovládnutí. Film je veselohrou, avšak snaží se o dodržení historických reálií a dobových představ diváků o Rudolfovi II. Polního maršálka Russworma ztvárnil Zdeněk Štěpánek. Russworm je ve filmu vykreslen jako věčně opilý válečný fanatik, který netouží po ničem jiném, než po válce a boji. Na dvoře Rudolfa II. patří Russworm ke skupině intrikánů okolo císaře, jenž se snaží zmocnit se Golema pro své osobní účely. Russworm ve filmu spolupracuje s Langem a ostatními postavami okolo Rudolfa II. Ve finále však vítězí motivace jednotlivců pro získání šému a ovládnutí Golema. V závěru, kdy se Russworm v podání Zdeňka Štěpánka pokusí ovládnout Golema, vyřkne tuto větu: „Goleme, můj mozek a tvoje síla... Goleme, postavím tě v čelo obrovské armády, jakou kdy viděl svět! Spolu pak půjdeme od vítězství k vítězství! Z války do války! A budeme bořit a lámat a kácet a diktovat celému světu!“

Tento monolog ukazuje, jak autor²¹⁰ scénáře vnímal Russworma – je tu ztělesněním militarismu a hrubé síly. Jediné, co ho těší, je válka a víno. Zdeněk Štěpánek odvádí vynikající výkon při zvýraznění atributů historické postavy.

Obraz Russworma ve filmu *Císařův pekař a pekařův císař* neodpovídá historickým informacím, které jsou známy. Film však není historickým dokumentem. Russworm je zde vykreslen spíše komicky. Jeho myšlení je velice prosté a primitivní. Je však pozoruhodné, že autor scénáře neignoroval tuto postavu a zařadil ji do svého příběhu.

²⁰⁸ FRIČ, Martin. *Císařův pekař a pekařův císař*. Československý státní film Praha, 80 + 64 min, 1951. Pro srovnání KOLDINSKÁ, Marie. Rudolfinská doba v českém historickém filmu. In: *Film a dějiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 162–182. ISBN 80-7106-667-2. Na s. 172 je zmíněn Russworm v souvislosti vedlejších postav filmu. V poznámkovém aparátu na s. 348 je dále přiblížen jeho životní osud a odkaz na Osamělého rváče z roku 1941 a paměti Françoise Bassompiera.

²⁰⁹ MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11., č. 7., s. 152–156. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861> str. 154

²¹⁰ Původním autorem scénáře byl Jan Werich, Jiří Brdečka a Martin Frič. Můžeme se setkat s informacemi, že se na filmu podílel i M. V. Kratochvíl. Bohužel se mi nepodařilo dohledat relevantní zdroj k potvrzení.

7.1. Bílá místa III. Prchlivý rváč a výtržník, Praha, 17 min, 2009

V roce 2009 se objevil na obrazovkách ČT2 v sérii dokumentů Bílá místa díl týkající se osoby Heřmana Kryštofa Russworma.²¹¹ Seriál se řadí mezi historické dokumenty. Hlavního vypravěče v této epizodě ztvárnil Svatopluk Skopal. Režisérem byl Milan Růžička.²¹² Dokument se řadí žánrem mezi vzdělávací programy.

Samotný dokument je pojat chronologicky. V úvodu je vykreslen obraz Russworma z filmu Císařův pekař a pekařův císař. Dále pokračuje jeho dětstvím a vojenskou kariérou. Hlavním Russwormovým vojenským úspěchem je podle scénáristů dobytí Stoličného Bělehradu. Poté se Russworm dostává do služeb Rudolfa II. jako velitel jeho osobní gardy. Pak se vrací na uherskou frontu, kde slaví další vojenské úspěchy. Jako jeden z hlavních důvodů Russwormova pádu je v dokumentu uvedena smrt Adama Havla z Lobkovic. Samotný incident s Františkem Belgioiosem je vysvětlen jako past, která byla nastražena Russwormovými protivníky. Těmi byli dle informací z dokumentu italští důstojníci, rod Lobkoviců a Matyáš.

Samotný dokument si vybírá spíše konkrétní události a informace. Avšak některé zprávy ze života Russworma neodpovídají předchozím pracím zabývajícím se touto tematikou, často jsou zkresleny. Příkladem je „Smrt hraběte Hannibala ze Schönburku“, kdy Adam Havel z Lobkovic připravil konkrétní sluhy na přepadení Schönburka. Další zkreslenou informací je smrt Františka Belgioiosa. V osudném setkání 24. července 1605 uvádí, že Furlani sekl mečem do prsou Františka Belgioiosa, poté Furlani společně s Codurem přispěchali k Russwormovi, který se vracel ulicí k sobě domů. Oznamili mu, že Belgioioso na něj chystá léčku, a Russworm se rozhodl zaútočit přímo na Belgioiosa a jeho přátele. Po Belgioiosově smrti se na scéně objeví městská stráž. Tato informace je podle předchozích informací mylná: Russworm odešel domů a sám šel další den oznámit, co se stalo. V dokumentu nacházíme také další neshody týkající se Russwormovy popravky. Při ní je přítomen kat Mydlář. Tato informace však není potvrzena.

Dokument je vizuálně zpracován jednoduše, vypravěčské scény se střídají s prostřihy z Russwormova života. Na stránkách ani v samotné epizodě se nenalézají informace o hercích, kteří ztvárňují Russworma a ostatní postavy. Zajímavé je, že ve střetu Russworm bojuje šavlí, ne rapírem či mečem, jak by bylo pro tuto dobu zvykem. Šavle v této době, jakožto jezdecká zbraň, není do duelu a pro obranu vhodná. Bassompierre ve svých

²¹¹ RŮŽIČKA, Milan a Miroslav KUČERA. Bílá místa III. Prchlivý rváč a výtržník? In: ČT2 [online]. 2009. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10214720449-bila-mista-iii/209572230090005-prchlivy-rvac-a-vytrznik/titulky>.

²¹² Milan Růžička 25. 5. 1937 - 4. 3. 2011, režisér a scénárista.

memoárech uvádí, že Russworm použil kordu proti městskému strážci, který se snažil chytit uzdu jeho koně.²¹³ Je však možné, že autor této scény použil šavli pro lepší rozeznání Russworma od Belgioiosa.

Epizoda z dokumentu *Bílá místa* přinesla více historický obraz Heřmana Kryštofa Russworma než předchozí filmové zpracování. Bohužel nelze říci, že se jedná o historický dokument, pokud přihlídneme k předchozím nesrovnalostem, které nacházíme. Pokud se na dokument podíváme z pohledu populárně naučného, musíme ocenit, že se vůbec zabýval H. K. Russwormem, kterému se v posledních letech nedostalo mnoho pozornosti ani v literární sféře.

7.2. Jiří Karásek ze Lvovic, *Král Rudolf*, 1915

Roku 1915 vyšla na stránkách časopisu *Moderní revue* divadelní hra *Král Rudolf*. O rok později také knižně.²¹⁴ Hlavní zápletka hry se točí okolo ženské postavy Gelchossi, která nenávidí Rudolfa II. za to, že nechal popravít jejího milence Russworma.²¹⁵ Hra je milostným dramatem.

Důvody, proč Karásek zvolil jako téma své hry dobu Rudolfa II., jsou nejasné.²¹⁶ Michaela Kořistová se ve své bakalářské práci snažila najít zdroje a důvody, proč Jiří Karásek zvolil tuto dobu. Russworm ve hře svede duel s Františkem Belgioiosem pro hlavní ženskou postavu Gelchosse. Ta pak prosí u Rudolfa II. o jeho omilostnění. Rudolf II. slíbí, že Russworm bude žít. Poté však na Russworma zapomene a ten je popraven.²¹⁷

Pokud se zaměříme na volbu milence hlavní ženské postavy, je Russworm velmi příhodný. Ze zpráv, které se nám zachovaly, víme, že Russworm měl k ženám vztah více než kladný.

Jiří Karásek znal hru rakouského dramatika Franze Grillparzera: *Ein Bruderzwist in Habsburg*.²¹⁸ Toto drama vzniklo v roce 1848, premiéra se odehrála až 24. září 1872 ve Vídeňském Městském divadle (dnešní divadlo Ronacher).²¹⁹

²¹³ FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinard, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8, s. 103. Z dobové terminologie je obtížné určit přesný typ zbraně.

²¹⁴ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Král Rudolf, drama*. Praha: Thyrus, 1916.

²¹⁵ KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/> s. 21

²¹⁶ KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/> s. 22

²¹⁷ KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/> s. 25

²¹⁸ GRILLPARZER, Franz. *Ein Bruderzwist in Habsburg* [online]. 1848. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/8964/pg8964-images.html>

Děj se točí okolo sporu Matyáše a Rudolfa II. o to, kdo bude vládnout. Drama začíná na sklonku vlády Rudolfa II. Russworm má být popraven za vraždu Františka Belgioiosa. Nemanželský syn Rudolfa II. Don Ceasar se snaží pro svého odsouzeného přítele vyprosit u královského otce milost. Russworm je přesto popraven. Ve čtvrtém dějství se ocitá ve vězení Don Ceasar za vraždu Lukrécie, jež byla důvodem souboje Russworma s Františkem Belgioiosem.²²⁰

I v dramatu F. Grillparzera je Russworm líčen jako milovník žen. Více prostoru této postavě není dáno. Tento pohled nám však ukazuje, jak byl Russworm vnímán. Jeho milostné příběhy se dostávají před jeho vojenské úspěchy.

²¹⁹ KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/> s. 24

²²⁰ KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/> s. 25

Závěr

Heřman Kryštof Russworm je v historické literatuře dnešní doby téměř zapomenutou postavou. Russwormovi se dostalo prostoru pouze v beletristickém zpracování. Zde jsou zprávy o něm většinou kusé, neúplné, často vybrané jen pro senzaci. Domnívám se, že od vydání Osamělého rváče M. V. Kratochvíla se nikdo nepokusil o komplexní postižení životního osudu tohoto vojevůdce.

Velmi významný je text F. B. Mikovce, který přinesl komplexní shrnutí poznatků ohledně Russworma a jeho příběhu. Mikovec se nevyhnul „zaškatulkování“ Russworma do polohy bezohledného kondotiéra. Tento obraz se pak promítal i do dalších textů (jmenovitě A. Rezka, J. Svátka atd.). Ze zdrojů, které Mikovec nashromáždil, se může takto Russworm jevit, avšak z mého pohledu nemůžeme nic tvrdit o člověku, pokud neznáme celý jeho život. Nevíme, jaké motivace a cíle měl. Nemůžeme se ani dopátrat toho, jaké měl dětství, chybí nám psychologický pohled. Vycházíme pouze ze zpráv a z útržků, které nám byly zanechány, a nevíme, jestli byly pravdivé, nebo ne. Nesnažím se zde hájit Russworma, chci jen poukázat na možný problém v interpretaci informací o něm.

Při dalším hledání informací o Russwormovi jsem se dostal k německým textům. Mezi nimi je nejkomplexnější text A. Stauffera Hermann Kristof Graf von Russworm. Stauffer připojil další poznatky, provedl srovnání pramenů a našel mnoho dalších informací. Jeho citační aparát je již mnohem lepší než Mikovcův. Tento text čítající přes dvě stě stran je hodnotný svojí strukturou a obsahem.

Mezi ostatními zdroji mé bakalářské práce bych chtěl vyzdvihnout knihu M. V. Kratochvíla. Ta se stala impulzem pro sepsání předloženého díla. Kratochvíl dokázal velmi dobře spojit historické reálie s příběhem, který přesahuje člověka jedné doby.

Tématem mé bakalářské práce bylo zmapovat působení osobnosti H. K. Russworma v české historické literatuře a beletrii, tedy jeho „druhý život“. Pokusím se zde o shrnutí dosavadních poznatků, které jsem při své práci získal. Rozdělím jednotlivé badatelské texty do čtyř skupin, podle kterých se budu dále orientovat.

V první skupině jsou texty F. B. Mikovce, K. Sabiny a J. Svátka („Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky“). F. B. Mikovec přinesl první českou odbornou práci na téma H. K. Russworm. Tento text se stal základem pro většinu dalších prací. Mikovec provedl analýzu dostupných pramenů a doplnil je o další. Sabina pracoval s osobností H. K. Russworma odlišně: Jeho články jsou již beletristické, snaží se doplnit své vyprávění historickými fakty a reáliemi. Dostává se však do hluboké románové podoby. Svátek ve své studii o Bassompierrovi přibližuje Russwormův život nepřímo,

z pohledu Bassompiera samotného. Přesto je velmi ceněný, neboť z jeho textu vychází pozdější práce a napomáhá vytváření obrazu Russworna jako bezohledného vojáka. „První vlna“ poskytla důležité informace pro pozdější texty, které z ní vycházely.

V druhé skupině jsou texty J. J. Stankovského, A. Rezka a K. Krofty. Román Dobrodruzi J. J. Stankovského vykládá Russwormův život odlišně, vymezuje se tak proti románu K. Sabiny. Do pozadí osudů hlavních postav rýsuje konflikt mezi českými stavy a císařskou stranou. Také kombinuje informace z Bassompierrových memoárů s Mikovcovým životopisem Russworna. Kniha je odlehčená, vyprávění se točí okolo milostných pletek hlavních postav. Stankovský přišel s odlišným pojetím Russwormových osudů, nové informace však nepřináší. V témže roce vychází text A. Rezka „Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské“. Má atributy historické práce. Rezek přináší ucelený pohled na Russwormův život, nepřichází s novými poznatky, pouze přidává zprávy ohledně doby vlády Rudolfa II. Kamil Krofta „Konec Russwormův, Pražský obraz roku 1605“ doplňuje do problematiku Russworna o hodnotný pramen v podobě studie A. Stauffera. Je možné, že z ní vycházel s ohledem na hlavní citovaný zdroj, a to relace parmského velvyslance. Také ukazuje osudnou událost z 24. července 1605 z pohledu italské strany. Kroftův příspěvek je hodnotný pro pochopení celé události v širším kontextu. Jeho syntéza obou výpovědí jasně ukazuje odsouzení Russworna jako nespravedlivé s ohledem na situaci.

V roce 1941 vychází první vydání Osamělého Rváče M. V. Kratochvíla. Ten ve svém historickém románu pojí historii s velmi kvalitním vypravěčským umem. Jeho příběh Russworna se stává jakousi psychologickou sondou do duše člověka. Nepodařilo se mi ověřit všechny informace, které Kratochvíl k Russwormovi přináší, ale u většiny jsem našel shodu s pracemi předchozích badatelů, ať už se jedná o F. B. Mikovce, či německé práce. Kratochvíl necituje přímo své zdroje, avšak z mého pohledu je pravděpodobné že vycházel z díla A. Stauffera, které doplňoval o další informace. Tuto hypotézu podává také V. Šindelář, je však neověřená. Kratochvílův román je ojedinělým příspěvkem k Russwormovi.

Čtvrtá a poslední skupina se týká autorů V. Šindeláře a P. Toufara. V. Šindelář přichází s vybranou kapitolou z Russwormova života. Autor se soustředí na duelové schopnosti a šermířské umění Russworna a jeho soubojovou kariéru. Russworm, jak se můžeme dozvědět z předchozích prací, se osobním konfrontacím nevyhýbal, spíše je i vyhledával. Za svůj život absolvoval mnoho soubojů. Jako velitel je též často kárán pro svou přímou účast v bojích. Pro knihu Velká kniha o šermířích a duelantech byly Russwormovi duelové osudy vhodným tématem. Kapitola o Russwormovi má název Postrach císařových nepřátel. Šindelář je ve výkladu informací o Russwormovi neutrální,

spíše se snaží zaujmout výkladem o soubojích. Dopouští se jistých nepřesností, pokud jde o popravu Russwormových sluhů. Autor též nepoužil Russwormův horoskop jako zdroj informací ohledně duelů H. K. Russworma, pravděpodobně s ním nebyl seznámen.

P. Toufar se svými „Intrikány v české historii“ přichází s odlišným pohledem. Vybírá si Russworma pro jeho možné uplatnění jako provokatéra a intrikána na dvoře Rudolfa II. Ve své knize nepřichází s žádnými novými informacemi. Sama kapitola o Russwormovi je velmi chudá na konkrétní události z jeho života. Neustále ukazuje na možnosti, které by mohly být, ale nejsou. Jako zdroje cituje obecné publikace a svou předchozí knihu, která je totožná, avšak nepřináší další citační zdroje. Nepřímo v textu cituje i některé předchozí práce, např. J. Svátka „Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze“, Osamělého rváče M. V. Kratochvíla atd., ale nikde necituje přímo, u některých ani nepřímo, nebo na ně neodkazuje (příkladem může být má domněnka o použití informací z textu K. Krofty).

Na závěr svého díla jsem vybral H. K. Russworma ve filmovém, dokumentárním a divadelním ztvárnění. Snažil jsem se ukázat, jak literatura ovlivnila vnímání této historické postavy v dramatu a filmu.

Nyní jen krátké shrnutí: Nejvíce informací k Russwormově osobnosti přináší skupina prvních prací. Ve třetí se objevuje jako hodnotný zdroj dílo A. Stauffera. M. V. Kratochvíl přináší ojedinělé spojení historických reálií s psychologickou prózou. Poslední, čtvrtá skupina, už jen využívá informací převzatých z předchozích prací, sama nepřichází s ničím novým, soustředí se již jen na české zdroje. Pro téma pojednání o Russwormovi již nemají velkou váhu.

Úkolem mé bakalářské práce bylo zmapovat informace o H. K. Russwormovi na české literární scéně a také zjistit, kterým směrem se ubíraly texty předchozích badatelů a ujasnit informace, které o Russwormově životě máme. Mohu říci, že co se týče německy psaných pramenů a zdrojů, neprostudoval jsem zdaleka všechny. Ve vídeňském Rakouském státním archivu se nachází hlavní zdroj informací ohledně Russworma a soudního procesu. Tento zdroj jsem přímo nevyužil, avšak F. B. Mikovec zahraniční pramen cituje. Nečetl jsem také všechny prameny psané francouzsky, maďarsky a latinsky. Úplnému zmapování života H. K. Russworma mi brání dočasná nedostupnost některých zdrojů.

Mým hlavním cílem je oživit vědecký zájem o osobu H. K. Russworma, neboť poslední historická práce na toto téma vyšla v roce 1910. Chtěl bych poskytnout informační základnu pro další bádání o tomto vojevůdci; jeho osudy přece jen nejsou úplně obvyklé. V závěru citované literatury proto uvádím i zdroje, o nichž vím, avšak které jsem

ve své práci nevyužil, ale pracovali s nimi předchozí badatelé. Jedná se o dokumenty uložené ve zmíněném vídeňském archivu.

Na úplný závěr bych rád přiblížil možnost vytvořit pamětní desku pro H. K. Russworna v kostele Panny Marie Sněžné v Praze. Po ústní debatě s Petrem Regalátem Benešem jsem se rozhodl pro návrh pamětní desky. Russworm byl v kostele pohřben, avšak jeho hrobka byla zničena. V některých publikacích se farnost odkazuje na jeho osobu. Z mého pohledu by bylo vhodné umístit pamětní desku jednomu z mecenášů stavby v areálu kostela. Projekt je zatím v jednání.

Seznam použité literatury

Prameny archivní:

Österreichisches Staatsarchiv Wien

Finanz- und Hofkammerarchiv

AT-OeStA/FHKA SUS Fam.A. R-177.1 Russwurm (Russwurm), Christoph von, kaiserlicher Kriegsrat und Oberster Feldmarschall, Erhebung in den Grafenstand, und sonstige Verhandlungen, 1605.06.09 (Akt (Sammelakt, Grundzl., Konvolut, Dossier, File))

Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien

AT-OeStA/HHStA HausA Lang-Akten 6-3-1 Beglaubigte Urkunde betreffend Oberst Christoph Russwurm (Roswurm) und anderen Schriftverkehr, darunter sein Testament, 1599-1606 (Akt (Sammelakt, Grundzl., Konvolut, Dossier, File))

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Hermengild Jireček, osobní fond, sign. 33/J/4

Moravský zemský archiv v Brně

Fond G 10, inv. č. 545. Tomáš Pešina z Čechorodu: Moravský mars pro léta 1526–1632 (Libri II. caput VI), rukopis, datace (vznik) a rozsah neuvedeny

Národní archiv Praha

Genealogické inventáře

Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, č. fondu 98, inv. č. 1207 Sbírka Wünschwitz (1480) 1678–1741 (1936) Inventář

Stará manipulace

Prameny:

BARTHOLD, Friedrich Wilhelm, Hermann Christopher von Roßwurm. In: *Historisches Taschenbuch: Band 9* [online]. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1838, s. 1–142.

Dostupné z:

<https://books.google.cz/books/reader?id=ldQKAQAIAAJ&hl=cs&printsec=frontcover&output=reader&pg=GBS.PP10>

BECKOVSKÝ, Jan a REZEK, Antonín ed. *Poselkyně starých příběhů českých. Díl 2., sv. I.* Praha: B. Stýblo, 1879.

BŘEZAN, Václav a PÁNEK, Jaroslav ed. *Životy posledních Rožmberků*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85.

Custos, Dominicus: Atrium heroicum Caesarum, regum, [...] imaginibus [...] illustr[atum]. Pars 1–4. [online]. Augsburg: M. Manger, J. Praetorius, 1600. Dostupné z: <http://www.uni-mannheim.de/mateo/desbillons/eico/seite169.html>

z DONÍNA, Bedřich. *Cestopis Bedřicha z Donína*. Odkaz minulosti České; sv. 3. Praha: Melantrich, 1940.

EMLER, Josef, ed. *Nekrologium kláštera sv. Anny v Praze*. Praha: vydal dr. Josef Emler, 1878.

FIESCHI, Maurizio di. *Comitis de Flisco decas de fato, annisque fatalibus tam hominibus quam regnis mundi* [online]. Francofurti: Schönwetter, 1665. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10049134-4>

FRIEDRICH VON RAUMER, WILHELM HEINRICH RIEHL, WILHELM MAURENBRECHER. *Historisches Taschenbuch: Band 9* [online]. 1838. Dostupné z: <https://play.google.com/store/books/details?id=ldQKAQAAIAAJ&rdid=book-ldQKAQAAIAAJ&rdot=1>

FUČÍKOVÁ, Eliška a Josef JANÁČEK, edd. *Tři francouzští kavalíři v rudolfinské Praze: Jacques Esprinchar, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-043-8.

HURTER, Friedrich. *Philipp Lang, Kammerdiener Kaiser Rudolphs II.* [online]. Schaffhausen: Hurter, 1851. Dostupné z: https://play.google.com/books/reader?printsec=frontcover&output=reader&id=h1Y9AAA_AcAAJ&pg=GBS.PP1

JANKO, Wilhelm Edler. Der k. k. Feldmarschall Christoph Hermann von Russworm. Ein Beitrag zur Kenntnis der Regierungsperiode, Cultur- und Sittengeschichte unter Kaiser Rudolph II. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1869, roč. X., č. 4., s. 30–53, 181–210.

KADLINSKÝ, Felix – TANNER, Jan a Zdeněk KALISTA, ed. *Život a sláva sv. Václava mučedníka, knížete, krále a patrona českého vydaný v latinské řeči od ctihodného kněze Jana Tannera z Tovaryšstva Ježíšova v češtinu uvedený od kněze Felixe Kadlinského z téhož Tovaryšstva Ježíšova*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1941.

KAMENÍČEK, František. *Zemské sněmy a sjezdy moravské: jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského [1526–1628]. Díl 2, Soudnictví. Právo dědické, poručenské a odúmrté na statcích svobodných. Vojenství. Účastenství Moravy ve válkách tureckých. Styky Moravy se sousedními zeměmi*. Brno: Zemský výbor Markrabství moravského, 1902.

KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhafte Beschreibung Kaysers Ferdinandi des Andern*. V. [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: [urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2](http://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:384-uba000179-2)

KHEVENHÜLLER, Franz Christoph. *Annales Ferdinandi: wahrhaffte Beschreibung Kayzers Ferdinandi des Andern. VI.* [online]. Leipzig: Moritz Georg Weidmann, 1721. Dostupné z: urn:nbn:de:bvb:384-uba000180-5

KOLDINSKÁ, Marie a Petr MAŤA, edd. *Deník rudolfinského dvořana: Adam mladší z Valdštejna 1602–1633.* Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-170-8.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč: román lidského hledání, osamělosti a strachu.* Praha: Evropský literární klub, 1941.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* 2. vyd. Praha: Sfinx, 1945.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1955.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* 5. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1968.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* 6. vyd. Omnia. Praha: Svoboda, 1974. ISBN 25-017-74.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* 7. vyd. Žatva. Praha: Československý spisovatel, 1980.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Osamělý rváč.* Vyd. 8. Praha: Československý spisovatel, 1986

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Evropa v zákopech.* Praha: Československý spisovatel, 1977.

KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Evropa tančila valčík.* 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.

KROFTA, Kamil. Konec Russwormův, Pražský obraz 1605. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1910, roč. 39, č. 1, s. 13–23, č. 3, s. 107–112. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/39.1910-1911/3/112.png>

LÍVA, Václav, ed. *Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra RČS. v Praze. Díl 2, 1590-1617.* Prameny k československým dějinám vojenským; sv. 2. Praha: Kruh pro studium čs. dějin vojenských při Vědeckém ústavu vojenském, 1938.

MIKOVEC, Břetislav, Ferdinand. *Herman Kristof Ruesswurm.* Praha: Tisk Kateřiny Jeřábkové, 1861.

MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. Život a smrt Hermana Kristofa Ruesswurma. *Lumír, Časopis zábavný a poučný* [online]. 1861, roč. 11, č. 1., s. 11–15, č. 2., s. 36–40, č. 3., s. 59–61, č. 4., s. 80–84, č. 5., s. 106–111, č. 6., s. 128–133, č. 7., s. 152–156, č. 8., s. 176–181. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/11.1861>

ORTELIUS, Hieronymus. *Chronologia, oder Historische Beschreibung aller Kriegsempörungen und Belagerungen, auch Scharmützen und Schlachten, so in Ober- und*

Under-Ungarn, auch Sibenbürgen mit den Türcken von Anno 1395 bis auff gegenwertige Zeit gedenkhwürdig geschehen. Nürnberg: J. Siebmacher, 1603.

ORTELIUS, Hieronymus. *Chronologia, oder historische Beschreibung aller Kriegsempörungen unnd Belagerungen der Statt und Vestungen auch Scharmützel und Schlachten so in Ober und Underungarn auch Sibenbürgen mit dem Türcken von A. 1395 biss auff gegenwertige Zeit denckhwürtig geschehen...Bände 1–3, durch „Hieronymum Orteliūm“,... Itzund aber von newem mit Fleiss corrigirt... [online].* Nürnberg: J. Siebmacher, 1603.

Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10889541-1>

PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj a Eduard PETRŮ, ed. *O válce turecké a jiné příběhy: [Výbor z Diadochu]*. Praha: Odeon, 1982.

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jan VOLGETANZ a kol., edd. *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979.

REZEK, Antonín. Russworm a Belgiojoso. Skizza z doby Rudolfské. *Květy. List pro zábavu a poučení s časovým rozhledem*. 1880, roč. II., č. 1, s. 75–79, č. 2, s. 238–244, č. 3, s. 369–377.

SCHREGER, Odilo. *Odilo Schregers nützliche Zeitanwendung, oder Auszug der merkwürdigsten Sachen: in vier Theile abgetheilet; I. Die Merkwürdigkeiten von den Menschen; II. von den unvernünftigen Thieren; III. von vermischten Sachen; IV. von unterschiedlichen Künsten*. Augsburg: Rieger, 1791.

SIEBMACHER, Johann. *Johann Siebmachers Wappenbuch von 1605*. München: Orbis, 1999. ISBN 3-572-10050-X.

SKÁLA ZE ZHOŘE, Pavel a Karel TIEFTRUNK, ed. *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. Díl I*. Praha: I. L. Kober, 1865.

STAUFFER, Albrecht. *Herman Kristof Graf von Russworm, kaiserlicher Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II. Von Albrecht Stauffer*. München: Wolf und Sohn, 1884.

SVÁTEK, Josef. Maršálek francouzský François de Bassompierre a jeho zápisky. *Světozor* [online]. 1869, roč. III., č. 30, s. 247, č. 32, s. 259–262, č. 34, s. 274–275, č. 36, s. 291–293, č. 37, s. 299, č. 38, s. 306–307, č. 39, s. 315–316, č. 40, s. 324–326, č. 41, s. 331, č. 43, s. 346–347, č. 44, s. 354.

Dostupné z: <http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ae81bb20-435d-11dd-b505-00145e5790ea>

SVÁTEK, Josef. Smrt hraběte Hanibala Schönburga v Praze 1604. *Lumír, Časopis zábavný a pouční* [online]. 1884, roč. 12, č. 18, s. 282–285, č. 19, s. 301–303, č. 20, s. 314–316.

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LumirIII/12.1884/18/282.png>

ZEDLER, Johann Heinrich. *Rußworm, Roßworm, Hermann von*, in: *Johann Heinrich Zedlers Grosses vollständiges Universallexicon aller Wissenschaften und Künste* [online]. 1731.

Dostupné z:

[http://www.zedler-](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateiformat=1)

[lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateiformat=1](http://www.zedler-lexikon.de/blaettern/einzelseite.html?id=297116&bandnummer=32&seitenzahl=1001&supplement=0&dateiformat=1)

ZE ŽEROTÍNA, Karel a REJCHRTOVÁ, Noemi ed. *Z korespondence*. Praha: Odeon, 1982.

ŽITNÝ, Miroslav. Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605. In: *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, s. 187–262.

Bibliografie:

BERVIDOVÁ, Michaela. „Květy“: *Historie časopisu a digitální edice ročníků 1–3 (1834–1836)*. [online]. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/64825/ff_m/

BŮŽEK, Václav. *Rytíři renesančních Čech*. 1. Vyd. Praha: Akropolis, 1995. ISBN 80-851-7028-8.

HAMANNOVÁ, BRIGITTE. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-19-X.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava. *Der Hof Kaiser Rudolfs II.: eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576–1612*. 1. Aufl. Praha: Artefactum, 2002. ISBN 80-902279-7-X.

Historia Franciscana: katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604–2004). Vyd. 1. Praha: Provincie bratří františkánů, 2004. ISBN 80-239-4005-8.

HOLÝ, Martin. *Zrození renesančního kavalíra*. Praha: Historický ústav AV ČR, v.v.i, 2010. ISBN 978-80-7286-168.

JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1987.

Knížka o Jezovítech. Praha: Mikuláš Knapp v Karlíně, 1867.

KNOZ, Tomáš. *Karel starší ze Žerotína: don Quijote v labyrintu světa*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-956-0.

KOLDINSKÁ, Marie. *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: cesta intelektuála k popravě*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-537-5.

KOLDINSKÁ, Marie. Rudolfinská doba v českém historickém filmu. In: *Film a dějiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 162–182. ISBN 80-7106-667-2.

KOPČAN, Vojtech a Klára KRAJČOVIČOVÁ. *Slovensko v tieni polmesiaca*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1983.

KOŘISTOVÁ, Michaela. *Hry Jiřího Karáska ze Lvovic Cesare Borgia a Král Rudolf* [online]. Brno, 2014. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/68384/ff_b/>

MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. díl 4. S–Ž, sv. I. S–T*. vyd. 1. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6.

MINAŘÍK, František Kliment. *Pražští mučedníci*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-038-1.

NOVÁKOVÁ, Ester. Člověk v chaosu světa: Osamělý rváč Miloše V. Kratochvíla. *Bohemica litteraria*. 2011, roč. 14, č. 2, s. 53–62. ISSN 1213-2144.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech. III., P–Š*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980.

PRCHAL, Vítězslav ed. *Mezi Martem a Memorií: prameny osobní povahy k vojenským dějinám 16.–19. století*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011. ISBN 978-80-7415-047-0.

PRCHAL, Vítězslav. *Společenstvo hrdinů. Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*. Vyd. 1. Praha: NLN, 2015. ISBN 978-80-7422-279-5.

REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. 9. vyd. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1395-7.

RUTH, František a Pavel KÖRBER. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I*. Praha: Körber Pavel, 1903.

SABINA, Karel a HESOVÁ, Petra edd. *Osudná kniha: tři prózy z doby reformace*. Vyd. 1., Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-487-5.

STANKOVSKÝ, Josef. *Dobrodruzi: historický román*. Praha: František Šimáček, 1880.

STANKOVSKÝ, Josef. *Tajemství Rudolfa II.: historický román z doby panování římského císaře a českého krále*. 1. vyd. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-563-2.

STRNAD, Jiří. *Červnové svítání: [Novela o K. Harantovi z Polžic a Bezdržic]*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1987.

SVOBODA, Milan. *Redernové v Čechách: nalézání zapomenutých příběhů 16. a 17. věku*. Opera Facultatis philosophicae Universitatis Carolinae Pragensis. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7308-356-4.

ŠINDELÁŘ, VLADIMÍR. *Velká kniha o soubojích a duelantech: dávné i nedávné aféry cti*. Praha: Regia, 2004. ISBN 80-86367-43-6.

TISCHER, František. *Heřman hr. Černín z Chudenic: obraz ze života a činnosti jeho*. Vzdělávací knihovna katolická. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1903.

TOMEK, Václav, Vladivoj. *Dějepis města Prahy. Díl 12*. Praha: F. Řivnáč, 1901.

TOUFAR, Pavel. *Podivuhodné osudy v českých dějinách III*. Brno: MOBA, 2004. ISBN 80-243-1620-X.

TOUFAR, Pavel. *Intrikáni v české historii*. 1. vyd. Brno: MOBA, 2015. ISBN 80-243-1993-4.

WOITSCHOVÁ, Klára. *Gottfried Daniel Wunschwitz. Sběratel, heraldik a genealog*. Praha: Národní archiv, 2011. ISBN 978-80-86712-90-1.

Turci v Uhorsku. Část 1, Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen od tragickej bitky pri Moháči až do Bratislavského snemu. 1. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005. ISBN 80-89222-00-5.

Turci v Uhorsku, Část 2, Život v Uhorskom kráľovstve počas tureckých vojen a protihabsburských povstání od snemu v roku 1608 do satmárskeho mieru. 1. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2006. ISBN 80-89222-10-2.

ŽITNÝ, Miroslav. Keresztes 1596. Vytváření obrazu prohrané bitvy s Turky a její druhý život. *Český časopis historický* [online]. 2013, roč. 111, č. 1, s. 31–65. ISSN 0862-6111.

Dostupné z:

http://www.hiu.cas.cz/cs/download/casopisy-elektronicky-na-web/2013/cch_1_2013.pdf

Divadelní a filmové zdroje:

FRIČ, Martin. *Císařův pekař a pekařův císař*. Československý státní film Praha. 80+64 min. 1951.

GRILLPARZER, Franz. *Ein Bruderzwist in Habsburg* [online]. 1848.
Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/8964/pg8964-images.html>

RŮŽIČKA, Milan a Miroslav KUČERA. Bílá místa III. Prchlivý rváč a výtržník? In: *ČT2* [online]. 2009.

Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10214720449-bila-mista-iii/209572230090005-prchlivy-rvac-a-vytrznik/titulky>.

Elektronické zdroje:

Františkáni u Panny Marie Sněžné. *Farnost Panny Marie Sněžné v Praze* [online]. Copyright © - 2015 2004. Dostupné z: <http://pms.ofm.cz/frant.html>

HAMAN, Aleš. Miloš Václav Kratochvíl. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2006.

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=413>

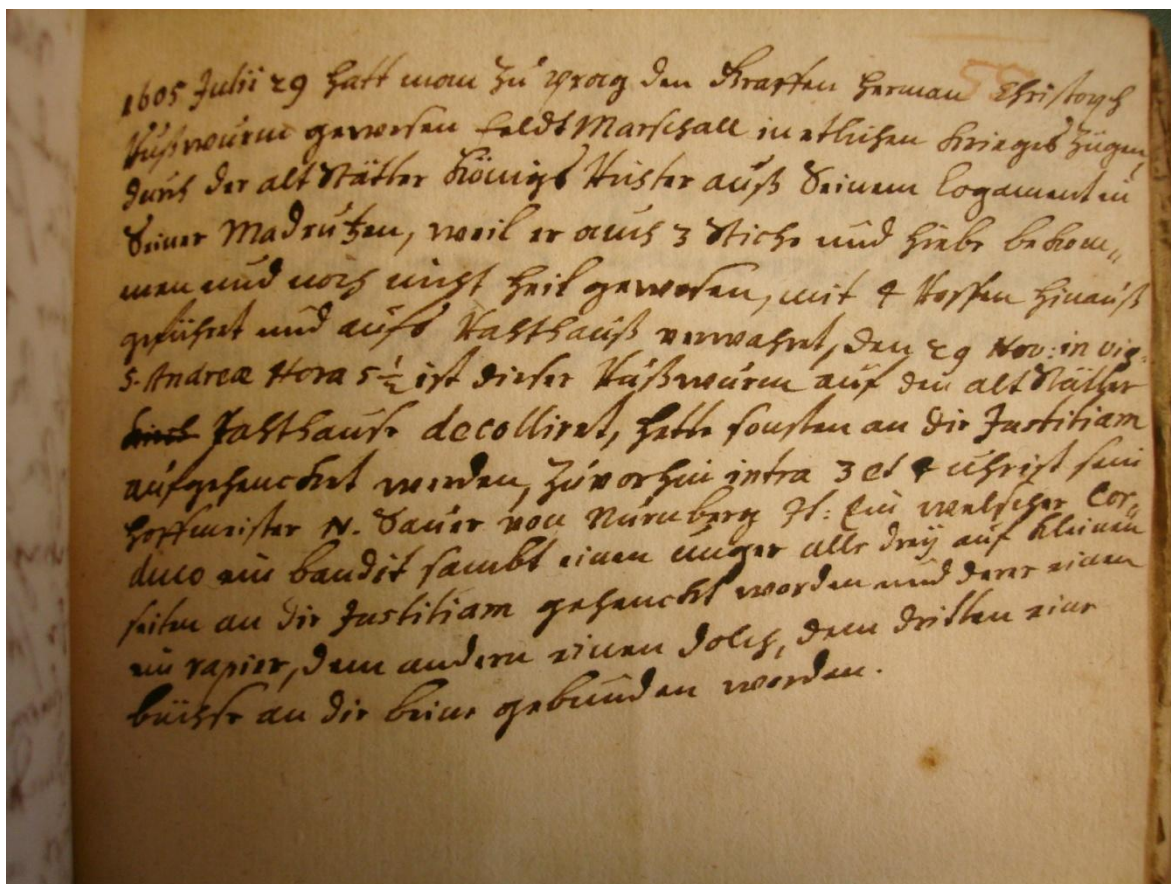
Historie. *Rußwurmsches Herrenhaus* [online]. 2015.

Dostupné z: <http://www.russwurm.net/historie/>

Seznam příloh

Příloha 1) Obrazový popis dobytí Stoličného Bělehradu Russwormem 20. 9. 1601	69
Příloha 2) Záznam z rukopisu v žitavské Christian-Weise-Bibliothek o smrti H. K. Russworma	70
Příloha 3) Erb rodu Russwormů	71
Příloha 4) Horoskop H. K. Russworma	72
Příloha 5) Portrét H. K. Russworma od Lucase Kiliana dle Hanse von Aachena.....	73

Příloha 2) Záznam z rukopisu v žitavské Christian-Weise-Bibliothek o smrti H. K. Russworma²²²

Transliteration:

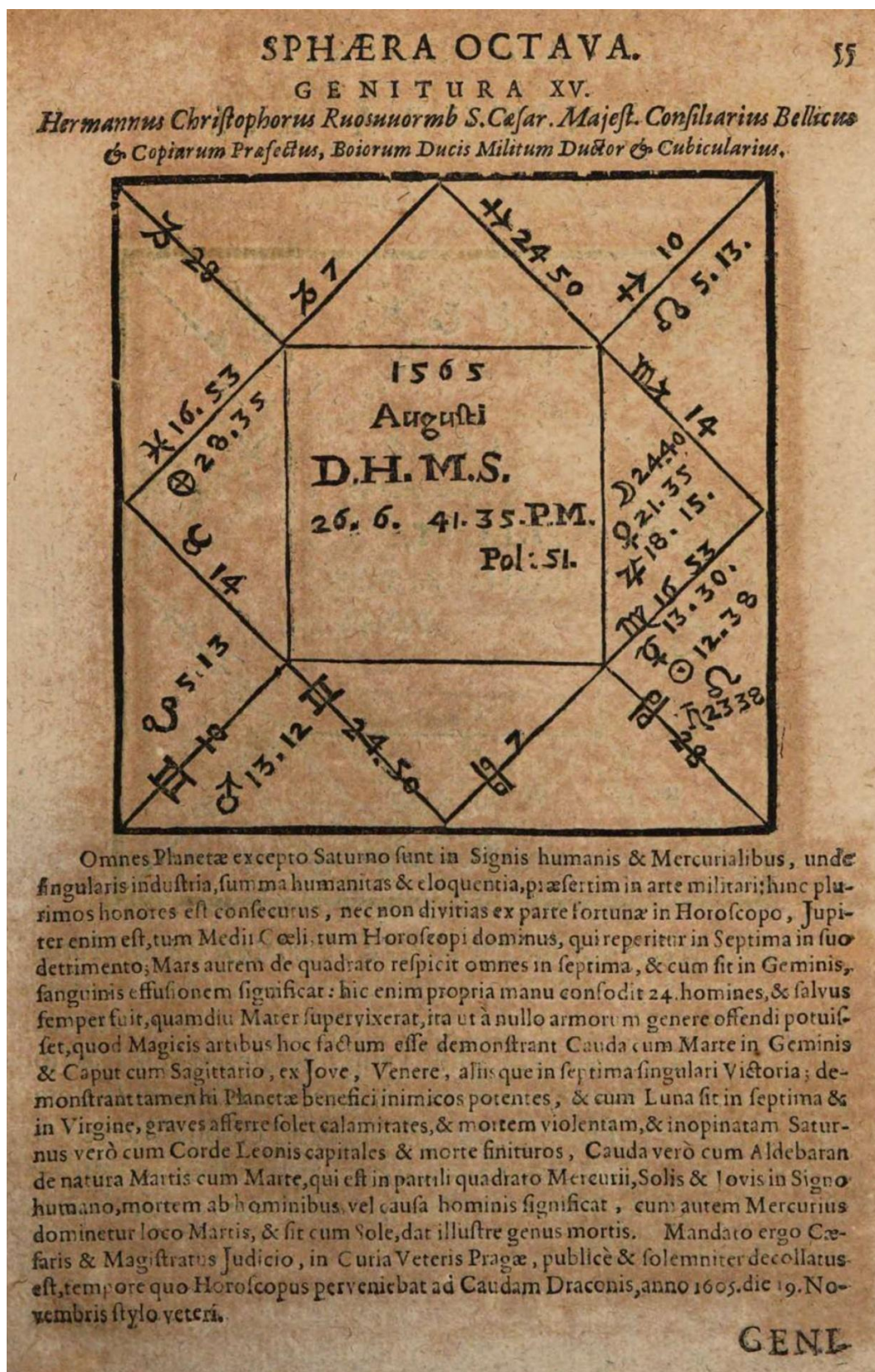
1605 Julii 29 hatt man Zu Prag den Graffen Herman Christoph / Rußwurm gewesen
FeldtMarschall in etlichen Kriegen Zügen / durch der alt Stätter Königs Ruster auß Seinem
Logament in / Seiner Madrutzen, weil er auch 3 Stiche und Hiebe bekom- / men und noch
nicht Heil gewesen, mit 4 Rossen hinauß / geführet und aufs Rahthauß verwahret, den 29
Nov: in vig. / H. Andreae Hora 5 ½ ist dieser Rußwurm auf den alt Stätter / ~~Kirch~~
Rahthause decolliret, hette sonst an die Justitiam / aufgehencket werden, Zuvorhin intra
3 et 4 Uhr ist sein / Hoffmeister N. Sauer von Nurnberg It: Ein welscher Cor- /
duco ein bandit sambt einen unger alle drey auf kleinen / seiten an die Justitiam gehenckt worden
und derer einen / ein rapier, dem andern einen dolch, dem dritten eine / büchse an die beine
gebunden werden.

²²² Christian-Weise-Bibliothek Zittau, Heimatgeschichtlicher und wissenschaftlicher Altbestand, Mscr B 3, Sammelhandschrift von Gottfried von Milziz – Band 1. fol. 55.

Příloha 3) Erb rodu Russwormů²²³

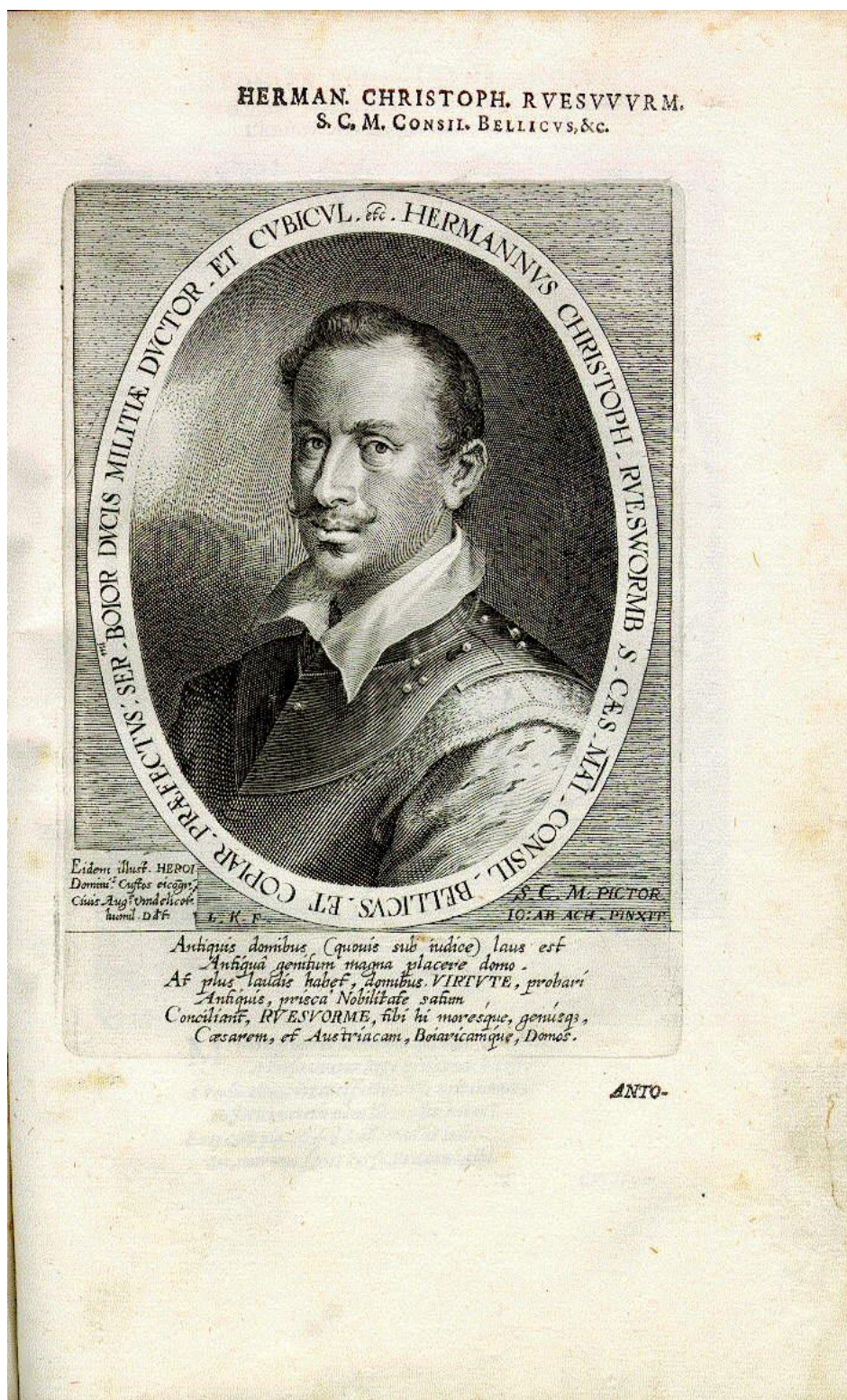

²²³ SIEBMACHER, Johann. *Johann Siebmachers Wappenbuch von 1605*. München: Orbis, 1999. ISBN 3-572-10050-X.

²²⁴ FIESCHI, Maurizio di. *Comitis de Flisco decas de fato, annisque fatalibus tam hominibus quam regnis mundi* [online]. Francofurti: Schönwetter, 1665. Dostupné z: <http://www.mdz-nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb10049134-4>

Příloha 5) Portrét H. K. Russworma od Kiliana dle Aachena²²⁵

²²⁵ Custos, Dominicus: Atrium heroicum Caesarum, regum, [...] imaginibus [...] illustr[at]um]. Pars 1-4. [online]. Augsburg: M. Manger, J. Praetorius, 1600.
Dostupné z: <http://www.uni-mannheim.de/mateo/desbillons/eico/seite169.html>